

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA
VE GÖRELİ YOKSUNLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLER:
ETİYOPYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME**

Doktora Tezi

Yasin Mohammed ALI

Ankara-2022

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

**SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA
VE GÖRELİ YOKSUNLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLER:
ETİYOPYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME**

Doktora Tezi

Yasin Mohammed ALI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Derya HASTA

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA VE GÖRELİ
YOKSUNLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLER: ETİYOPYA VE TÜRKİYE
ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Derya Hasta

Tez Jürisi Üyeleri

Prof. Dr. Derya Hasta

Prof. Dr Nuray Sakallı

Dr. Öğretim Üyesi AFİFE BAŞAK OK

Dr. Öğretim Üyesi Banu Cingöz Ulu

Dr. Öğretim Üyesi ÖZGÜR GÜLDÜ

Tez Sınavı Tarihi: 20.04.2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Prof. Dr. Derya Hasta danışmanlığında hazırladığım “SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA VE GÖRELİ YOKSUNLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLER: ETİYOPYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME (Ankara.2022) ” adlı doktora tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 18.05.2022

Adı-Soyadı ve İmza: Yasin Mohammed Ali

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın araştırma, uygulama, veri toplama ve analiz gibi çeşitli aşamalarında çok sayıda insanın son derece önemli katkıları olmuştur. Bu kişilerin yardımları olmadan bu çalışmanın ortaya çıkması mümkün değildi.

Öncelikle, Doktora eğitimim sırasında bana kattıkları, tez hazırlama sürecindeki destekleri, sabrı, hoşgörüsü ve tezin ortaya çıkma sürecindeki büyük katkıları için tez danışmanım Prof. Dr. Derya Hasta'ya çok teşekkür ederim.

Tez izleme komitesinde yer alan Hocam Dr. Öğr. Üy. Banu Cingöz Ulu'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Afife Başak Ok'a doktora sürecime başlamam ve devam ettirmem için verdikleri destek için teşekkür ederim.

Ülkede mevcut olan çok büyük siyaset gerginliğine rağmen veri toplama sürecindeki destekleri için Dire Dawa Üniversitesi Eğitim fakültesinde hoca olan dostum Dr. Öğr. Üyesi Wondifraw Dejene Chala ve Wollo Üniversitesi uluslararası ilişkiler Müdürü dostum Yardımcı doçent Fasil Walelign Fentaye'ye çok teşekkür ederim

Anket Hazırlamaktan veri toplamaya kadar yardımları dokunan Ankara'daki Etiyopyalı dostlarım Dr. Abdulkadir Adem, Dr. Abdulaziz Dino, Salihat Abebe, Abubeker, Dr Usman Mohammed, Dr Aman Sado, Sadiq Mohammed ve Amına Menur'a çok teşekkür ederim.

Son olarak, doktora sürecindeki bütün huysuzluklarıma, onlardan çaldığım zamanlara rağmen beni anlayışla karşıladıkları ve varlıklarıyla dünyanın yaşanılır bir yer olduğunu kanıtladıkları için sevgili eşim Halıma Yesuf'a ve sevgili oğlum Abdullah Yasin'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ÇİZELGELER.....	iv
ŞEKİLLER.....	v
GİRİŞ.....	1
1. Sosyal Baskınlık Yönelimi.....	5
2. Görelî Yoksunluk.....	6
3. Sistemi Meşrulaştırma.....	7
4. Grubun Statüsü.....	8
5. Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkiler.....	10
6. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Hipotezleri.....	11
7. Tezin Önemi.....	14

BÖLÜM I YÖNTEM

I.1. Katılımcılar.....	16
I.2. Veri Toplama Araçları.....	20
I.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	20
I.2.2. Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeği.....	21
I.2.3. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği.....	22
I.2.4. Görelî Yoksunluk Ölçeği.....	24
I.3. İşlem.....	29
II.4. Verilerin Çözümlemesi.....	30

BÖLÜM II BULGULAR

II.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Puanları Arasındaki İlişkiler.....	31
II.2. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcılar Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Düzeyi Açısından Gözlenen Farklılıklar.....	33

II.3. Etiyopya'daki Dini Gruplar Arasında (Ortodoks, Protestan ve İslam) Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Açısından Gözlenen Farklılıklar	35
II.4. Etiyopya'daki Üç Büyük Etnik Grup (Tigre, Amhara ve Oromo) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Puanları Açısından Gözlenen Farklılıklar	37
II.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü	38

BÖLÜM III

TARTIŞMA

III.1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışması	45
III.2. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcılar Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması	48
III.3. Etiyopya'daki Üç Büyük Dini Grup (Müslüman, Protestan ve Ortodoks) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelim, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Puanları Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması	53
III.4. Etiyopya'daki Üç Büyük Etnik Grup (Tigre, Amhara ve Oromo) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Puanları Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması	58
III.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü ile İlgili Bulguların Tartışılması	60
SONUÇ, ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	64
ÖZET	67
ABSTRACT	69
KAYNAKÇA	71
EKLER	82

ÇİZELGELER

Çizelge 1. Etiyopyalı Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Ait Frekanslar ve Yüzdelikler	17
Çizelge 2. Türkiyeli Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Ait Frekanslar ve Yüzdelikler	19
Çizelge 3. Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeğinin Faktör Yapısı	22
Çizelge 4. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğinin Faktör Yapısı	24
Çizelge 5. Dini Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Etiyopya Örnekleme İçin)	26
Çizelge 6. Dini Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Türkiye Örnekleme İçin)	27
Çizelge 7. Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Etiyopya Örnekleme İçin) ...	28
Çizelge 8. Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Türkiye Örnekleme İçin)	29
Çizelge 9. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Puanları Arasındaki Korelasyonlar	33
Çizelge 10. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcıların Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Düzeylerinin Karşılaştırılması	34
Çizelge 11. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeklerinden Alınan Puanların Dini Gruplar açısından Karşılaştırılması	35
Çizelge 12. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeklerinden Alınan Puanların Etnik Gruplar açısından Karşılaştırılması	37

ŞEKİLLER

Şekil 1. Etiyopyalı Katılımcılarda Etnik Grup ve Dini Grup Ki-Kare Bağımsızlık Testi.	18
Şekil 2. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü. Etiyopya Örnekleme.	40
Şekil 3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Dini Görelî Yoksunluk Arasındaki İlişkide Grup Statüsünün Düzenleyici Etkisi. Etiyopya Örnekleme.	41
Şekil 4. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Etnik Görelî Yoksunluk Arasındaki İlişkide Grup Statüsünün Düzenleyici Etkisi. Etiyopya Örnekleme.	42
Şekil 5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü. Türkiye örnekleme.	44

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu 2021 verilerine göre Etiyopya'nın nüfusu 117900000'dir. Çok kalabalık olan Etiyopya dünyada en çok din, etnik ve kültür çeşitliliğine sahip olan ülkelerden biridir. 2007'de yapılmış olan nüfus sayımına göre, Etiyopya'da farklı bölgelerde yaşayan 85 etnik grup bulunmaktadır. Söz konusu nüfus sayımına göre Etiyopya'daki etnik grupların dağılımı şöyledir: Oromo % 34,40, Amhara % 27, Somali % 6,20, Tigray % 6,10, Sidama % 4, Gurage% 2,50, Welaita % 2,30, Hadiya % 1,70, Afar % 1,70, Gamo % 1,50, Gedeo % 1,30, Silte % 1,30%, Kefficho % 1,20% ve diğer % 10,50. Benzer şekilde, Etiyopya dini açıdan da çeşitlilik göstermektedir. 2007'deki nüfus sayımına göre ülkedeki dini grupların dağılımı şöyledir: Ortodoks Hristiyan % 43,50, Müslüman % 33,90, Protestan % 18,50, Geleneksel din % 2,70, Katolik % 0,70 ve diğer % 0,60. 1991'den beri Etiyopya'da etnik kimlik odaklı siyaset yürütülmekte, günümüzdeki Etiyopya'da dokuz ayrı etnik kimlik odaklı eyalet bulunmaktadır.

Çeşitli bilimsel çalışmalara (örneğin; Abink, 2011; Lovise, 2002; Lubo, 2012; Zemelak, 2014) göre, şimdiki Etiyopya'nın Federalizm siyasi sisteminde olduğu gibi etnik grup odaklı siyaset, etnik gruplar arasındaki çatışmaları ve rekabeti azaltmamaktadır. Etiyopya'nın tarihi iyi incelendiğinde (örneğin; Aaron, 1992; Asafa, 1993; Bahru, 1991; Erwin, 2016; Mohamedsalih, 2001; Merera, 1994; Teshale, 1995; Young, 1997), etnik gruplar arası ilişkilerde farklı zamanlarda farklı etnik grupların baskın olduğu görülmektedir. Özellikle, Tigray, Amhara ve Oromo etnik gruplarının farklı zamanlarda baskın gruplar olarak öne çıktıkları söylenebilir. Oromo etnik grubu 16. ve 17. yüzyılda en baskın grup olarak Etiyopya'yı yönetmiştir. Amhara ve Tigray etnik grupları ise 18. yüzyıldan 1974'e kadar en baskın grup olarak krallık sistemiyle Etiyopya'yı yönetmişlerdir. Bu iki grup arasında da çoğu zaman Amhara etnik grubunun daha baskın olduğu söylenebilir. 1974'ten 1991'e kadar ülke sosyalist askeri rejimin

kontrolünde olmuştur. 1991'de askeri mücadele vasıtasıyla iktidara gelen Tigray etnik grubunu temsil eden Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF) Federalizm siyasi sistemini Etiyopya'da ilk defa uygulamaya başlamıştır. Birkaç uygulama sorununa rağmen Federalizm siyasi sistemi Etiyopya'da yaşayan bütün etnik ve dini gruplara belli bir düzeyde siyasi özgürlük vermeyi amaçlamıştır. 1991'den günümüze kadar Tigray etnik grubu, üyelerinin sayısı Oromo ve Amhara etnik gruplarının üyelerinden çok az olmasına rağmen ülkede siyasette ve başka etkili alanlarda başrolü oynamaktadır (Aalen, 2018; Balcha, 2009; Mamadani, 2019; McCracken, 2004; Zeleke, 2009). Başka bir deyişle, iktidardaki Etiyopya Halkları Devrimci Demokratik Cephe (E.P.R.D.F.) (dört partiden oluşan bir koalisyon) olmasına rağmen ülkede azınlık olan Tigray Halkının temsil eden Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (TPLF) 1991 devriminden bu yana (2018) sürücü koltuğundadır. 1991'den önce baskın olan Amhara ve ülkedeki en büyük etnik grup olan Oromo, azınlık olarak muamele gördüklerinden şikâyet etmektedirler (McCracken, 2004).

Etiyopya'da Müslüman ve Hristiyan (Ortodoks) nüfus uzun zamandır birlikte yaşamaktadır. Ancak, 1974'de krallık sistemi devrilinceye kadar Ortodoksluk devletin resmi dini olmuştur. Bunun bir sonucu olarak, günümüzdeki Etiyopya'da Hristiyanlığın ve Hristiyanların üstünlüğü vardır. Etiyopya Ortodoks Kilisesi'nin 20. yüzyılda Etiyopya siyasetinde kültürel uyum ve ulus inşası içindeki rolü birçok sosyal araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Karbo, 2013; Larebo, 1987; Tamene, 1998).

Etnik ve dini açıdan büyük bir çeşitliliğe sahip olan ve yeterince demokratik olmayan (ör., Freedom House, 2016) Etiyopya'da etnik ve dini gruplar arasında yaşanan çatışmaları anlamak açısından sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma ve göreceli yoksunluk gibi sosyal psikoloji ve siyaset psikolojisinin öne çıkan değişkenleri açısından yapılacak bir çalışma ilginç sonuçlar ortaya koyacaktır. Alan yazın incelendiğinde, Etiyopya'da yapılmış böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle

tasarlanan şimdiki çalışmanın ülke açısından büyük bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi, Etiyopya'da, dini ya da etnik çok sayıda grup bulunmaktadır. Bu grupların bazılarında yer alan üyeler sistem içindeki avantajlı konumlarını sürdürmek, baskınlıklarını korumak isterken; bazı grupların üyeleri mevcut olan dezavantajlı konumlarından rahatsızlık duymakta ve sistemin değişmesini istemektedir. Bu nedenle, gruplarının mevcut konumlarına göre insanların sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dinlerine ve etnik gruplarına yönelik hissettikleri görelî yoksunluk düzeylerinde farklılıklar olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, insanların sosyal baskınlık yönelimleri ve algıladıkları görelî yoksunluk arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Ek olarak, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırma değişkeninin aracı rol oynaması beklenmektedir. Bireylerin sosyal baskınlık yönelimlerinin sistemi meşrulaştırma düzeylerinden etkileneceği bu durumun ise onların etnik ve din görelî yoksunluk düzeylerine yansıyacağı tahmin edilmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkinin aynı zamanda grubun statüsünün düşük ya da yüksek olmasına göre değişmesi de beklenmektedir.

Farklı araştırmacılar tarafından daha önce yapılmış olan araştırmalar araştırmanın beklentilerini destekler niteliktedir. Örneğin, Jost ve Hunyaady (2005), Jost, Fedrico ve Napier (2009), Jost ve ark. (2003) ve Wakslak ve ark.'nın (2007) belirttiği gibi sistemi meşrulaştırma (SM) eylemleri ve görelî yoksunluk duyguları olumsuz yönde ilişkilidir. Sosyal baskınlık yönelimi (SBY) de güç ve kaynakları yöneten toplumsal hiyerarşileri haklı çıkarmaya veya sürdürmeye hizmet eden politikaları ve ideolojileri olumlu yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Ayrıca sosyal baskınlık yönelimi etnik zulüm ve savaşa desteği de olumlu yönde yordamaktadır. Tersine sosyal baskınlık yönelimi hiyerarşiyi zayıflatan ideolojileri

(örneğin- sosyalizm, feminizm ve çok kültürlülük gibi) ve politikaları (örneğin- cömert sosyal refah, dış yardım, göçmen ve sığınmacıların kabulü ve güçlü işçi sendikalarına destek gibi değişkenleri) olumsuz yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide SM'nin aracılık rolü olduğu varsayılmıştır.

Ayrıca, mevcut çalışma insanların etnik veya dini arka planlarına dayalı statülerindeki farklılığın sosyal baskınlık yönelimi ile görelî yoksunluk arasındaki ilişkide ilişkinin büyüklüğünde veya yönünde düzenleyici rolü olabileceği varsaymıştır. Sosyal statünün iki veya daha fazla sosyal psikolojik değişken arasındaki ilişkiyi düzenleyici rolü, sosyal bilim yazınında yoğun bir şekilde açıklanmaktadır. Örneğin, Brandt ve Reyna (2012), yüksek statülü grupların, düşük statülü gruplara kıyasla hükümetlerini ve toplumlarını meşru olarak görme olasılıklarının ortalama olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir. Sosyal baskınlık kuramı, baskın grupların kendilerine avantaj sağlayan mevcut sistemi desteklemeye motive olduklarını iddia etmektedir (Jost ve Banaji, 1994). Caricati ve Lorenzi-Cioldi'ye (2012) göre de yüksek statülü grupların üyeleri avantajlı bir konumda bulundukları sosyal sistemin adil ve meşru olduğunu söylemekte zorluk çekmemektedirler.

Toparlamak gerekirse, bu araştırmanın bir amacı, Etiyopya'daki siyaset sisteminde büyük rol oynayan, en kalabalık ve en rekabetçi üç etnik grubu (Oromo, Amhara ve Tigray) sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırmaktır. Bu amaç kapsamında, söz konusu üç grupta yer alan Müslüman ve Hristiyanlar da sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırılacaklardır. Araştırmanın diğeri bir amacı, bu gruplardan toplanan veriler üzerinden sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rol oynayıp oynamadığını bulmaktır. Ek olarak, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide grup

statüsünün düzenleyici rolü olup olmadığı incelenecektir. Araştırmanın son amacı ise söz konusu değişkenler açısından uzun yıllar boyunca Cumhuriyetle yönetilmiş olan Türkiye ve Etiyopya'yı karşılaştırmaktır. Böylece kültürler arası psikoloji alanı açısından önemli bulgulara ulaşılacağı umulmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda test edilecek hipotezlere geçmeden önce değişkenler arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda ilk olarak sosyal baskınlık yöneliminden söz edilecek, onu göreceli yoksunluk, sistemi meşrulaştırma ve grubun statüsü değişkenleri takip edecektir. Son olarak ise bütün bu değişkenler arasındaki ilişkilere yer verilecektir.

1. Sosyal Baskınlık Yönelimi

Gruplar arası ilişkiler, gruplar arası çatışmalar, kalıpyargılar ve grup baskısı gibi sosyal psikoloji kavramlarının doğasını ve dinamikleri anlamaya yönelik etkin kuramlardan biri Sidanius ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen sosyal baskınlık kuramıdır. Sosyal baskınlık kuramı, insan toplumlarının doğal olarak grup temelli olduğunu ve bu grupların din, dil, ırk, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli özellikler temelinde hiyerarşik olarak yapılandıklarını öne sürmektedir. Bu hiyerarşik yapının en üstünde bir veya birkaç baskın ve egemen grup bulunurken, dezavantajlı gruplar ise hiyerarşik yapının alt basamaklarında yer almaktadırlar (Sidanius ve Pratto, 1999, Sidanius ve Pratto, 2004). ABD'de yaşayan Avrupa kökenli Amerikalıların Latin ve Afrika kökenli Amerikalılara oranla daha yüksek bir statüye sahip oldukları şeklindeki yaygın inanç grup temelli sosyal hiyerarşilere bir örnek olarak verilebilir (Sidanius, 1993). Sosyal baskınlık kuramının hedefi, tarihsel ve sosyal süreç içerisinde oluşmuş bu grup temelli sosyal hiyerarşilerin arka planında yatan temel mekanizmalarının işleyişini açıklamaktır. Sidanius, Pratto, van Laar ve Levin'e (2004) göre, sosyal baskınlık kuramı toplumların kültürel, ideolojik, politik ve yapısal yönlerini

dikkate alarak, grup temelli toplumsal baskının psikolojik ve sosyal-bağlamsal süreçler arasındaki etkileşimlerini açıklamaya çalışmaktadır. Kurama göre, çoğu grup çatışması ve baskı insanın grup temelli toplumsal hiyerarşiye yönelik eğiliminin göstergesidir (Sidanius ve Pratto, 1999).

Sosyal baskınlık kuramının temel kavramlarından olan sosyal baskınlık yönelimi, grup temelli toplumsal hiyerarşileri desteklemeye yönelik genelleştirilmiş bir eğilimdir (Sidanius ve Pratto, 2004). Sosyal baskınlık yönelimi, bireylerin grup temelli hiyerarşiyi ve üst grupların alt gruplar üzerinde baskınlık kurma isteğini destekleme derecesi olarak tanımlanır (Sidanius ve Pratto, 2004). Sosyal baskınlık kuramı, sosyal baskınlık odaklı insanların hiyerarşiyi güçlendiren ideolojileri ve politikaları destekleme eğiliminde olacağını, oysa sosyal baskınlık yönelimi düzeyi düşük olanların hiyerarşiyi azaltan ideolojileri ve politikaları destekleme eğiliminde olacağını varsaymaktadır. Başka bir deyişle kurama göre, sosyal baskınlık yönelimi düzeyi yüksek bireyler hiyerarşiyi artırıcı mitleri benimserken, sosyal baskınlık yönelimi düzeyi düşük bireyler hiyerarşiyi azaltıcı mitleri desteklemektedir. Dolayısıyla sosyal baskınlık yönelimi, bir kişinin grup ilişkileriyle ilgili çok sayıda ideoloji ve politikayı kabul veya reddetmesini öngören merkezi bir bireysel farklılık değişkenidir (Pratto ve ark., 1994).

2. Görelî Yoksunluk

Görelî yoksunluk, bireyin kendini diğer bireylerle veya grubunu diğer gruplarla karşılaştırıldığında hissettiği yoksunluk hissi olarak tanımlanır (Runciman, 1966; Walker ve Pettigrew, 1984). Görelî yoksunluk araştırmaları özellikle dezavantajlı grupların üyeleri arasındaki yoksulluk duyguları üzerine odaklanmaktadır (ör., Vanneman ve Pettigrew, 1972). Görelî yoksunluk duygusu genellikle daha avantajlı bireyler veya gruplarla yapılan karşılaştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır (Walker ve Pettigrew, 1984). Görelî yoksunluk duygusu nesnel koşullardan değil, bireylerin

kendi durumlarıyla ilgili sübjektif değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır (Taylor ve Moghaddam, 1987). Yoksunluk hissinin nedeni, dezavantajlı bireylerin kendilerini diğerleriyle karşılaştırdıklarında onların sahip oldukları hakları kendilerinin de hak ettiklerini düşünmeleridir (Crosby, 1984).

Görelî yoksunluk konusunda yapılan çalışmalarda kişi ve grup düzeyinde yaşanan görelî yoksunluk ayrımına dikkat çekilmektedir. Runciman (1966), egoist (kişisel) yoksunluğu, diğer bireylerle karşılaştırmalardan kaynaklanan yoksunluk olarak görürken; grup yoksunluğunun, bir grupta diğer sosyal gruplar arasında yapılan karşılaştırmalardan kaynaklandığını belirtmektedir. Kişisel ve grup görelî yoksunluğu arasındaki bu ayrım, özellikle bireylerin toplumsal eylemlere yönelimlerini yordamada yararlıdır. Grup görelî yoksunluğu, bireylerin sosyal adaletsizlik algıları ile (Martin, 1986; Vanneman ve Pettigrew, 1972), kolektif eylemle ilgilenmeleri ile (Guimond ve Dube-Simard, 1983), bir grubunun refah düzeyini artıracak programlara verdikleri destek ile (Tougas ve Veilleux, 1988) ilişkilidir. Bu nedenle bu çalışmada sadece grup temelli görelî yoksunluğa odaklanılacaktır.

3. Sistemi Meşrulaştırma

Sistemi meşrulaştırma kuramı, bireylerin mevcut sistemi (örneğin, ekonomik, sosyal, siyasi) adil ve makul olduğuna inanmak için genel bir güdüye sahip olduklarını önermektedir (Jost ve Banaji, 1994). Kuram mevcut sosyal standartların kişinin inançlarıyla tutarsız olduğu veya onun için yararlı olmadığı durumlarda bile bu güdünün statükoyu savunmaya neden olduğunu söylemektedir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004; Jost, Pelham ve Carvallo, 2002). Başka bir deyişle, sistemi meşrulaştırma, dezavantajlı grupların üyeleri arasında bile statükoyu değiştirmek için daha az çaba göstermekle ilişkilendirilmektedir (Jost, Pelham, Sheldon ve Sullivan, 2003b; Jost ve ark., 2004; Kay ve ark., 2009; Wakslak, Jost, Tyler ve Chen, 2007). Örneğin, Jost, Pelham, Sheldon ve

Sullivan (2003) tarafından yapılan bir çalışmada Amerika'daki her etnik ardalardan ve gelir grubundan bireylerin sistemi meşrulaştırma düzeyleri belirli değişkenler aracılığıyla karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler, düşük gelirli ve Afrikalı-Amerikalı katılımcıların yüksek gelirli ve Avrupalı-Amerikalı katılımcılara kıyasla vatandaşlık haklarındaki ve hükümeti eleştiren medya yayınlarındaki kısıtlamaları daha çok desteklediklerini ortaya koymuştur. Ayrıca Latin kökenli katılımcılardan düşük gelirli olanların yüksek gelirli Latin katılımcılara kıyasla Amerikan hükümetine daha çok güven duydukları bulunmuştur.

Sistemi meşrulaştırma kuramının savunucuları, mevcut sistemi meşrulaştırma güdüsünün zaman zaman haksız veya istenmeyen bir sistemin parçası olmaktan kaynaklanabilecek herhangi bir tehdidi veya endişeyi azaltma arzusunun kaynaklandığını belirtmektedirler (Jost ve Hunyady, 2002; Kay, Gaucher, Napier, Callan ve Laurin, 2008; Kay ve ark., 2009). Sistemi meşrulaştırma güdüsünün bir sonucu olarak, haksız sistemin bir parçası olduklarının farkına varmaktan kaynaklanabilecek tehdit duygusundan kaçınmak için insanlar mevcut sistemi destekleyen kalıp yargıları onaylayabilir veya eşitsizlikle sonuçlanan sosyal politikaları destekleyebilirler (Jost ve Hunyady, 2002; Kay ve ark., 2009).

4. Grubun Statüsü

Grup statüsü, bir grubun üyelerinin başkaları tarafından ne ölçüde saygı gördüğünü ve beğenildiğini ifade eder. Bilinen tüm toplumlar, en avantajlı grupların toplam zenginlik ve prestijden adil olmayan bir paya sahip olduğu statü katmanları ile karakterize edilir (Lorenzi-Cioldi, 2017). İnsanları gruplara ayırmaya yönelik sıradan kriterlerin çoğu, nihayetinde prestij hiyerarşilerini destekleyen değer çağrışımlarına sahiptir. Cinsiyet, etnik köken ve yaş - ama aynı zamanda engellilik, kilo, cinsel

yönelim ve tabii ki eğitim, gelir ve sınıf geçmişi - sosyal tabakalaşmanın ana kriterleridir (Lorenzi-Cioldi, 2017).

Yerleşik statü özellikleri, atfedilen (örneğin, cinsiyet) veya elde edilen (örneğin, meslek) niteliklerden oluşabilir. Ayrıca, daha fazla (örneğin, cinsiyet) veya daha az (örneğin, ırk, sosyal sınıf) teması ve karşılıklı bağımlılığı olan gruplardan oluşabilirler. Statü hiyerarşileri çok çeşitlidir ve onların çeşitliliğini kapsayan en iyi metafor, grupların statüsünü ve prestijini sıralayan dikey bir boyuttur. Genel olarak, yüksek statülü grupların üyeleri, bireyci ve özerk benlik anlayışlarını övüyor ve kendi kendini yönetiyorken statü hiyerarşisinin en altına doğru zıt eğilimler hakimdir (Lorenzi-Cioldi, 2017). Sosyalleştirme uygulamaları (örneğin, ebeveyn eğitimi, akranlar, okul ve işyeri), statü gruplarının üyelerinin bu zıt alışkanlıkları ve özellikleri nasıl edindiklerini açıklamada merkezi bir role sahiptir (Lorenzi-Cioldi, 2017).

Farklı grup statülerinden olan insanlar, mevcut çalışma kapsamındaki değişkenler de dâhil olmak üzere farklı sosyal psikolojik değişkenlere farklı tepkiler verebilir. Örneğin, önceki araştırmalar, düşük statülü grupların üyelerinin bazen grup dışı kayırmacılık sergilediklerini (örneğin, Riechl, 1997; Sachdev ve Bourhis, 1987, 1991; Turner ve Brown, 1978) ve bazen de grup içi kayırmacılık sergilediklerini göstermiştir (örneğin, Branthwaite, Doyle ve Lightbown, 1979; Commins ve Lockwood, 1979b; Klein ve Azzi, 2001; Mummendey ve ark., 1992; Reichl, 1997; Sachdev ve Bourhis, 1984; Scheepers, ve ark., 2006; Turner & Brown, 1978; van Knippenberg, 1984). Sosyal kimlik kuramı, özellikle grup temelli hiyerarşi istikrarsız veya gayri meşru görünüyorsa, astların grup temelli hiyerarşiye baskın olanlardan daha fazla karşı çıktığını öne sürmektedir (örn., Bettencourt ve ark., 2001; Tajfel ve Turner, 1979; Sidanius ve ark., 2001; Wright, Taylor ve Moghaddam, 1990). Sosyal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1979), grup sınırları geçirgen olmadığında ve sosyal hiyerarşi istikrarlı ve meşru olduğunda, yüksek statülü grupların üyelerinin üstünlüklerini

vurgulama hakkına sahip olduklarını iddia etmektedir. Ayrıca, düşük statüli grupların üyeleri statükoyu sorgulamayabilmekte ve statüyle ilgili boyutlarda dış grubu tercih etme eğiliminde olabilmektedirler (örn., Spears, Jetten ve Doosje, 2001). Sistem istikrarsız olarak algılandığında ise düşük statüli bireylerin sistemi meşrulaştırmaktan ziyade sosyal değişim faaliyetlerine katılma olasılıkları daha yüksektir (Tajfel ve Turner, 1986).

Grup statüsünün sosyal psikolojik katkıları, sosyal kimlik kuramı, sosyal rol kuramı, statü inşa kuramı, kalıpyargı içerik modeli, sosyal baskınlık kuramı ve sistemi meşrulaştırma kuramında görülebilir. Önemli farklılıklarına rağmen, bu kuramlar statü hiyerarşilerinin oluşumunu, sürdürülmesini ve değişimini açıklamak için birbirini tamamlar. Statü hiyerarşileri sadece yaygın ve kaçınılmaz değil, aynı zamanda sonuçları açısından da çok önemlidir. Statü, öznel refah, zihinsel ve fiziksel sağlık vb. dâhil olmak üzere çok sayıda fenomene katkıda bulunur (Lorenzi-Cioldi, 2017).

5. Araştırmanın Temel Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Mevcut çalışmada çalışma değişkenleri arasında pozitif ya da negatif yönde ilişkiler beklenmektedir. Örneğin, daha önce farklı araştırmacılar tarafından yapılmış birçok çalışma, sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Sosyal baskınlık kuramı baskın grupların kendilerine avantaj sağlayan mevcut sistemi desteklemeye motive olduklarını iddia eder (Jost ve Banaji, 1994). Yüksek statü gruplarının üyeleri, avantajlı bir konumda bulundukları sosyal sistemin adil ve meşru olduğuna inanmakta güçlük çekmezler (Caricati ve Lorenzi-Cioldi 2012). Brandt ve Reyna (2012) tarafından bildirilen veriler ayrıca, yüksek statüli grupların, düşük statüli gruplara kıyasla hükümetlerini ve toplumlarını meşru olarak görme olasılıklarının ortalama olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu etkilerin istatistiksel bir anormallik veya rastgele bir durum olması pek olası değildir;

verileri 25'in üzerinde Avrupa ülkesinden ve 135,220 katılımcıdan elde edilmiştir. Bu tür analizlerde kullanılan tipik kesitsel verilerin ötesinde, deneysel olarak sosyal gruplarının yüksek statüde olduğuna inanmak için manipüle edilen insanlar, sosyal gruplarının düşük statüde olduğuna inanmak için manipüle edilen insanlardan daha fazla sistem meşruiyetini ifade etmişlerdir (Jost ve Burgess, 2000).

Sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri yüksek olan ve mevcut sistemi meşrulaştıran kişilerin dini ve etnik grupları hakkında hissettikleri görelî yoksunluğun düşük olması beklenebilir. Farklı araştırmacılar tarafından daha önce yapılmış olan araştırmalar da bu görüşü desteklemektedir. Örneğin, Jost ve Hunyaady (2005), Jost, Fedrico ve Napier (2009), Jost ve ark. (2003) ve Waksak ve ark.'nın (2007) belirttiği gibi sistemi meşrulaştırma eylemleri ve görelî yoksunluk duyguları negatif yönde ilişkilidir. Söz konusu araştırmacıların bulgularına göre bireysel ve toplumsal düzeylerde sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluk negatif yönde ilişkilidir. Sosyal baskınlık yönelimi de güç ve kaynakları yöneten toplumsal hiyerarşileri haklı çıkarmaya ve sürdürmeye hizmet eden politikaları ve ideolojileri pozitif yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Ayrıca sosyal baskınlık yönelimi etnik zulüm ve savaşa desteği de pozitif yönde yordamaktadır. Tersine sosyal baskınlık yönelimi hiyerarşiyi zayıflatan ideolojileri (örneğin- sosyalizm, feminizm ve çok kültürlülük gibi) ve politikaları (örneğin- cömert sosyal refah, dış yardım, göçmen ve sığınmacıların kabulü ve güçlü işçi sendikalarına destek gibi) negatif yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahip olanların gelirlerini daha adil olarak algıladıklarına ve ekonomik durumlarından ve genel olarak yaşamlarından daha memnun olduklarına dair kanıtlar vardır (Jost ve ark., 2003; van der Toorn ve ark., 2010). Dolayısıyla insanlar sistemi ne kadar çok adil ve meşru görürlerse hissettikleri görelî yoksunluk ta o kadar az olacaktır (Caricati ve Lorenzo-Cioldi, 2012).

6. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Hipotezleri

Bu araştırmanın amacı, Etiyopya'daki siyaset sisteminde büyük rol oynayan, en kalabalık ve en rekabetçi üç etnik grup olan Oromo, Amhara ve Tigrayları sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırmaktır. Aynı zamanda söz konusu üç grupta yer alan Müslüman ve Hristiyan katılımcılar da sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırılacaklardır. Araştırmanın diğêr bir amacı, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rol oynayıp oynamadığını bulmaktır. Ayrıca, bu araştırma sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkide grup statüsünün düzenleyici rol oynayıp oynamadığını da test etmektedir. Araştırmanın son amacı ise söz konusu değişkenler açısından uzun yıllar boyunca Cumhuriyetle yönetilmiş olan Türkiye ve Etiyopya'yı karşılaştırmak, iki farklı kültür arasında söz konusu değişkenler açısından fark olup olmadığı sorusunu yanıtlamaktır. İki ÷lke arasındaki demokratik kültür, ekonomik kalkınma, gelir eşitsizliği ve kültürel farklılıklar mevcut araştırmadaki değişkenler de dâhil olmak üzere çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerde farklılıklara neden olabilir. Bu görüşü destekleyen bazı araştırmalar da bulunmaktadır (Örneğın, Fischer, Katja ve Chris, 2012; Henry ve Andrea, 2006; Lee, Pratto ve Johnson, 2011; van der Torn et al., 2011; van der Torn et al., 2015; Jost ve ark., 2004; Vargas ve ark., 2018). Yüksek düzeyde ayrımcılığa sahip bir toplum içinde sosyalleşen bireyler, daha yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimi bildirmektedir. Demokratik kurumlar ve toplumlar daha düşük sosyal baskınlık yönelimi seviyelerine sahiptir. Kusursuz bir demokraside, keyfi hiyerarşiler olmamalıdır. Daha yüksek düzeyde halk katılımı ve bireysel hakların korunması, daha düşük düzeyde sosyal baskınlık yönelimi (yani eşitlikçi sosyal düzenlemelere yönelik artan tercih) olmalıdır (Fischer, Katja ve Chris, 2012). Fischer, Katja ve Chris (2012), dünya çapında 27 ÷lkeyi kapsayan bir meta analiz çalışmasının ardından, daha fazla demokrasinin, daha düşük sosyal baskınlık yönelimi seviyeleriyle

ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Fischer, Katja ve Chris (2012) ayrıca, bir toplumda ortalama gelir seviyesi arttıkça sosyal baskınlık yöneliminin azaldığını bulmuşlardır.

Bireyci kültürler, bireylere kendileri için daha fazla düşünme ve hissetme özgürlüğü sunar (Lee, Pratto ve Johnson, 2011). Astarlar, baskın grupları referans grupları olarak kullanabilir ve gruplarının ne kadar eşitsiz olduğunu daha fazla farkına varabilir ve grup temelli hiyerarşiyi reddedebilir. Tersine, kesinliğe ve geleneğe değer veren toplumlarda astlar, grup temelli hiyerarşiyi onaylamada baskınlara daha benzerdir (Lee, Pratto ve Johnson, 2011). Sistemi meşrulaştırma kuramcılarının ayrıca “sosyal ve ekonomik eşitsizliğin daha çok olduğu toplumlarda sistem meşrulaştırma düzeyinin daha yüksek olacağını” varsaymaktadırlar (Jost ve ark., 2004, s. 910). Sistemi meşrulaştırmadaki ilk faktör, toplumsal gelir eşitsizliğidir, çünkü yüksek düzeyde eşitsizliklerde bilişsel uyumsuzluk daha yüksek olmalıdır. Bu nedenle, eşitsizliklerin daha fazla olduğu toplumlarda sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin artması beklenir (Henry ve Andrea, 2006). Dahası, Güney Amerika, Doğu Avrupa, Asya ve Okyanusya'dan 19 ülkede yapılan bir çalışmada, sistemi meşrulaştırmanın yüksek statüde ve gelişmiş ülkelerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Vargas ve ark., 2018). Bireyci kültürlerin, kolektivist kültürlerden daha düşük düzeyde sosyal baskınlık yönelimi göstermesi beklenmektedir. Çünkü bireyci kültürler, bireylere grup temelli hiyerarşiyi düşünme ve reddetme konusunda daha fazla özgürlük sunmaktadır (Lee, Pratto ve Johnson, 2011).

Buraya kadar aktarılan bilgiler doğrultusunda çalışmada doğruluğu sınanacak hipotezler şunlardır:

- Sosyal baskınlık yönelimi düzeyi arttıkça sistemi meşrulaştırma düzeyi artar, etnik ve dini göreceli yoksunluk düzeyleri azalır.
- Sistemi meşrulaştırma düzeyi arttıkça etnik ve dini göreceli yoksunluk düzeyleri azalır.

- Oromo ve Amhara katılımcılarının kine oranla Tigray katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri daha yüksek, etnik ve dini görelî yoksunluk düzeyleri daha düşüktür. Tigreleri Amhara etnik grubu izlemektedir.
- Müslüman katılımcılarının kine oranla Hristiyan katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma düzeyi daha yüksek, etnik ve dini görelî yoksunluk düzeyleri daha düşüktür.
- Sosyal baskınlık yönelim ile etnik ve dini görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkilerde sistemi meşrulaştırma aracı rol oynamaktadır.
- Sosyal baskınlık yönelimi ile etnik ve dini görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkilerde grup statüsü düzenleyici rol oynamaktadır.
- Belirtilen hipotezlere ek olarak araştırmada bir de aşağıdaki soruya cevap aranacaktır?
- Türkiye’de ve Etiyopya’da yaşayan katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluk düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar var mıdır?

7. Tezin Önemi

Etnik ve dini açıdan farklılıkları içinde barındıran bir ülke olarak Etiyopya'nın tarihi iyi incelendiğinde ülkede etnik ve din odaklı çatışmalar yaşandığı görülmektedir. Ancak, bu çatışmaların ardında yatan sosyal psikolojik etmenleri belirlemeye yönelik herhangi bir çalışma mevcut değildir. Bu eksiklik büyük ölçüde ülkedeki araştırmacıların etnik ve dini gruplar arasındaki çatışmaları çalışmaktan korkmalarından kaynaklanmaktadır. Oysa bu tür çalışmaların, çatışmaların çözümü için

yol gösterici bilgiler ortaya koyma olanağı vardır. Bu açıdan bakıldığında şimdiki çalışmanın sonuçları politika yapıcılara önemli bir kaynak sağlayabilir.

Sosyal psikoloji kuramlarına getirilen en büyük eleştirilerden biri, bu kuramların büyük ölçüde Batı kültürlerinde test edilmiş olmasıdır (Gelfad ve Diener, 2010; Graham, 1992; Greenfield, 2013; Guthrie, 1976; Imade ve Schiavo, 2005; Kitayama ve Cohen, 2007). Farklı bir kültürde gerçekleşecek olan çalışmanın bu yönüyle de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışma, Etiyopya'da benzer konularda yapılacak olan sonraki çalışmalar için de yol gösterici olacaktır.

BÖLÜM I

YÖNTEM

I.1. Katılımcılar

Bu çalışmaya 551 lisans öğrencisi (Etiyopya'dan 301 ve Türkiye'den 249) katılmıştır. 301 Etiyopyalı katılımcının 171'i (% 57,20) Erkek, 128'i (42,8) kadındır. Kalan iki katılımcı cinsiyet belirtmemiştir.

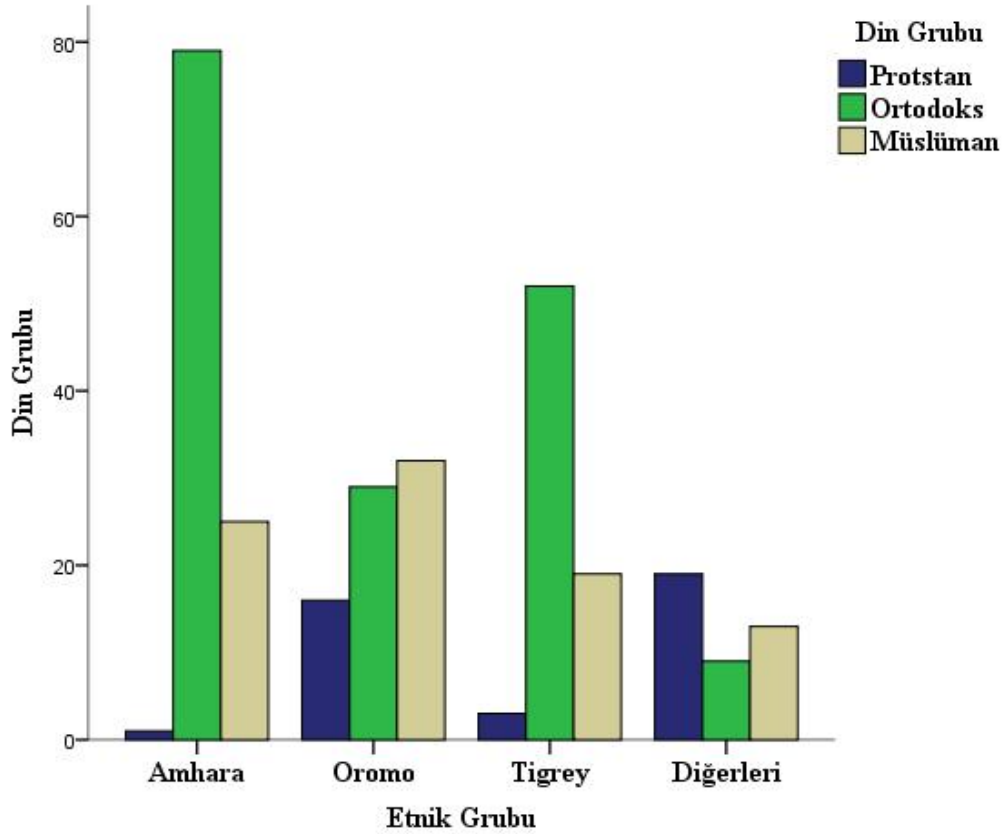
Etiyopya'lı katılımcıların 106'sı (% 35,20) kendisini Amhara etnik grubunun bir üyesi; 77'si (% 25,60) kendilerini Oromo etnik grubunun bir üyesi ve 75'i (% 24,90) kendilerini Tigre etnik grubunun bir üyesi olarak tanımlanırken 41'i (% 13,62) kendilerini Etiyopya'da bulunan diğer etnik gruplarla tanımlamışlardır. Ancak, iki katılımcı (%66) etnik kimliklerini belirtmemiştir. Ayrıca, katılımcıların 169'u (% 56,90) Ortodoks Hristiyan, 89'u (% 30) Müslüman ve 39'u (% 13,10) Protestandır. Dört katılımcı ise dini grubunu belirtmemiştir. Etiyopyalı katılımcıların yaş ortalaması 21,19'dur ($S = 1,77$). Etiyopyalı katılımcıların demografik arka planı hakkında daha fazla bilgi için aşağıdaki Çizelge 1'e bakılabilir.

Çizelge 1. Etiyopyalı Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Ait Frekanslar ve Yüzdelikler

		AMHARA		OROMO		TIGRE		DİĞER		Tum Katılımcılar	
Demografik Değişkenler		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Cinsiyet	Kadın	51	48,1	34	44,2	21	28	22	53,7	128	42,8
		55	51,9	43	55,8	54	72	19	46,3	171	57,2
	Erkek	106	100	77	100	75	100	41	100	299	100
Genel Toplam											
DİN	Ortodoks	79	75,2	29	37,7	52	70,3	9	22	169	56,9
		25	23,8	32	41,6	19	25,7	13	31,7	89	30
	Müslüman	1	1	16	20,8	3	4,1	19	46,3	39	13.1
	Protestan	105	100	77	100	74	100	41	100	297	100
Genel Toplam											
Üniversite	DDU	73	68,9	60	77,9	52	69,3	29	70,7	214	71,6
		33	31,1	17	22,1	23	30,7	12	29,3	85	28,4
	WU	106	100	77	100	75	100	41	100	299	100
Genel Toplam											
Sınıf	1. sınıf	39	36,8	25	32,5	19	25,3	12	29,3	95	31,8
		35	33	32	41,6	29	38,7	10	24,4	106	35,5
	2. sınıf	28	26,4	16	20,8	22	29,3	19	46,3	85	28,4
	3. sınıf	4	3,8	4	5,2	5	6,7	0	0	13	4,3
	4. sınıf	106	100	77	100	75	100	41	100	299	100
Genel Toplam											
SED	Alt	12	11,3	7	9,1	5	6,7	2	4,9	26	8,7
		22	20,8	17	22,1	16	21,3	7	17,1	62	20,7
	Orta	67	63,2	43	55,8	35	46,7	29	70,7	174	58,2
	Orta- Üst	5	4,7	9	11,7	17	22,7	3	7,3	34	11.4
	Üst	0	0	1	1,3	2	2,7	0	0	3	1
		106	100	77	100	75	100	41	100	299	100
Genel Toplam											

Not. DDU=Dire Dawa Üniversitesi; WU= Wollo Üniversitesi; SED= Sosyal Ekonomik Durum

Ki-kare bağımsızlık testi Etiyopyalı katılımcıların etnik ve dini grupları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir, $\chi^2 (6, N = 297) = 81.99, p < .001$.

Şekil 1. Etiyopyalı Katılımcılarda Etnik Grup ve Dini Grup Ki-Kare Bağımsızlık Testi.

Türkiye'den çalışmaya katılan 249 katılımcının 141'i (% 56,60) kadın, 108'i (% 43,40) erkektir. Katılımcıların 207'si (% 83,10) kendilerini Türk etnik grubunun bir üyesi olarak tanımlamış; 11'i (% 4,40) Kürt; 3'ü (% 1,20) Çerkes ve 8'i (% 3,2) kendilerini listede belirtilmeyen diğer etnik gruplarla tanımlamışlardır. Katılımcıların 20'si (% 8) etnik gruplarını belirtmemiştir. Ayrıca, katılımcıların 210'u (% 84,30) kendilerini Sünni Müslümanlar olarak tanımlarken; 32'si (% 12,90) Alevi, 2'si (% 80) gayrimüslim olarak tanımlamıştır. Katılımcıların 5'i (% 2) dini kimliklerini belirtmemiştir. Türk katılımcıların yaş ortalaması 20,74'tür ($S = 3,74$). Türkiyeli katılımcıların demografik arka planı hakkında daha fazla bilgi için aşağıdaki Çizelge 2'ye bakınız.

Çizelge 2. Türkiyeli Katılımcıların Demografik Değişkenlerine Ait Frekanslar ve Yüzdelikler

		TURK		DİĞER		Tum Katılımcılar	
Demografik Değişkenler		F	%	F	%	F	%
Cinsiyet	Kadın	114	55,1	11	44,2	125	54,6
	Erkek	93	44,9	11	55,8	104	45,4
Genel Toplam		207	100	22	100	229	100
DİN	Musulman	178	86,4	17	77,3	195	85,5
	Alevi	26	12,6	5	22,7	31	13,6
	Gayri Musluman	2	1	0	0	2	2
	Genel Toplam	206	100	22	100	228	100
Universte	AÜ	59	28,5	5	22,7	64	27,9
	YBÜ	136	65,5	11	50	147	64,2
	ODTÜ	9	4,3	6	27,3	15	6,6
	GÜ	3	1,4	0	0	3	1,3
	Genel Toplam	207	100	22	100	229	100
Sinif	1.sinif	137	66,5	12	54,5	149	65,4
	2. sinif	26	12,6	3	13,6	29	12,7
	3.sinif	25	12,1	2	9,1	27	11,8
	4.sinif	16	7,8	4	18,2	20	8,8
	5.sinif	1	0,5	0	0	1	.40
	7.sinif	1	0,5	1	4,5	2	.90
	Genel Toplam	226	100	22	100	228	100
SED	Alt	3	1,4	0	0	3	1,3
	Alt-Orta	20	9,7	4	18,2	24	10,5
	Orta	135	65,2	12	54,5	147	64,2
	Orta- Üst	44	21,3	4	18,2	48	21
	Üst	5	2,4	2	9,1	7	3,1
Genel Toplam		207	100	22	100	229	100

Not. AU=Ankara Üniversitesi; YBU= Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; ODTÜ= Orta Doğu Teknik Üniversitesi; GÜ= Gazi Üniversitesi; SED= Sosyal Ekonomik Durum

I.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, Demografik Bilgi Formu, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Algılanan Etnik Göreli Yoksunluk Ölçeği, Algılanan Dini Göreli Yoksunluk Ölçeği ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bu ölçeklere ek olarak katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri zaman ölçekleri doldurma işlemini bırakabilecekleri konusunda bilgi veren bilgilendirme ve onam formu verilmiştir. Tüm Amharca anketleri araştırmacı tarafından dikkatli bir şekilde çevrilmiş ve Türkçe dilini iyi bilen dört deneyimli Etiyopyalı doktora öğrencisi tarafından detaylı olarak kontrol edilmiştir. Söz konusu hakemlerin görüş ve önerileri birleştirilmiş, nihai onaylarını ve önerilerini almak için ölçeklerin son hali kendilerine geri verilmiştir. Hakemlerin onaylarını aldıktan sonra, anketler uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Bilgilendirme ve onam formunun bir örneği Ek-6'da verilmiştir.

I.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda katılımcılardan cinsiyet, yaş, din, üniversite, sınıf, ailenin sosyo-ekonomik durumu, etnik grup, siyasi aidiyet ve yaşamın çoğunluğunun geçirildiği bölge (kırsal / kentsel) gibi demografik bilgiler istenmiştir. Formun bir örneği Ek-1'de verilmiştir.

Etiyopyalı katılımcılarda grup statüsü, demografik bilgi formunda yer alan iki soru kullanılarak ölçülmüştür. Katılımcılar Etiyopya'daki etnik ve dini grupları en baskın olandan en az baskın olana doğru sıralamaya tabi tutulmuşlardır. Buna göre, katılımcıların %59,30'u Etiyopya'daki en baskın etnik grup olarak Tigray'i seçerken; onu %21.80 ile Amhara ve %18.90 ile Oromo izlemiştir. Ayrıca katılımcıların %67.60'ı Etiyopya'da en baskın dini grup olarak Ortodoks Hristiyanlığı seçmiştir. Ortodoks Hristiyanlığı, Protestanlık (%20.10) ve İslam (%11.30) dinleri izlemiştir.

1.2.2. Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeği

Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeği, insanların eşitsizliği destekleme eğilimini ölçmeyi amaçlamaktadır. Sidanius ve Pratto (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 8'i ters kodlu (9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. ve 16. maddeler) 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçek önce Karaçanta (2002), daha sonra Akbaş (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu çalışma kapsamında Akbaş'ın uyarlanması kullanılmıştır. Ölçek 1'den (Kesinlikle Katılmıyorum) 7'ye (Kesinlikle Katılıyorum) kadar yedi noktalı Likert tipi bir ölçek olarak tasarlanmıştır. Yüksek puanlar yüksek sosyal baskınlık yönelimi ve eşitsizliği destekleme eğilimini göstermektedir. Ölçek eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Eşitliğe Karşı Olma boyutunun Cronbach alfası .91; Grup Temelli Baskınlık boyutunun Cronbach alfa'sı .81'dir. Tüm ölçek için hesaplanan Cronbach alfa ise .92'dir. Ölçek için bu çalışmada Etiyopyalı katılımcılar için hesaplanan Cronbach alfalar aşağıda verilmiştir. Türkiye'de yaşayan katılımcılar üzerinden her iki alt boyut için hesaplanan Cronbach alfalar ise sırasıyla .86 ve .90'dır.

Etiyopya'dan toplanmış veriler üzerinden Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeği'nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemen yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.92) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini öne süren Bartlett'in test sonucunun ise anlamlı 1995.92 ($p < .01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabilirliği uygun görülmüştür. Akbaş'ın (2010) çalışmasına benzer şekilde, Etiyopya'dan toplanan veriler üzerinde yapılan faktör analizi, Varimax rotasyonunun ardından iki faktörlü çözümün uygun olduğunu göstermiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, ilk faktöre (Grup Temelli Baskınlık Boyutuna) 8 madde yüklenmiştir (Cronbach's alpha = .92); Kalan 8 madde ise ikinci faktöre (Eşitliğe Karşı Olma Boyutuna) yüklenmiştir (Cronbach's alpha = .89). Grup Temelli Baskınlık boyutu toplam varyansın % 49.30'unu (özdeğerler (eigenvalues) = 7.89) açıklarken,

Eşitliğe Karşı olma boyutu Varimax rotasyonundan sonra% 12.39'u (özdeğerler (eigenvalues) = 1.98) açıklamıştır. Genel bir sonuç olarak, iki faktörün toplam varyansın % 61,70'ini açıkladığını söylemek mümkündür (Cronbach'ın alfa = .93). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, Grup Temelli Baskınlık için korelasyon aralığı .61 ile .81 arasında, Eşitliğe Karşı için ise .56 ile .75 arasında değişmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-2'de verilmiştir. Ölçek için bu çalışmada Etiyopyalı katılımcılar için hesaplanan Cronbach alfalar aşağıda verilmiştir. Türkiye'de yaşayan katılımcılar için hesaplanan Cronbach alfa ise .88'dir.

Çizelge 3. Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeğinin Faktör Yapısı

Maddeler	Faktör Yükleri	
	Grup Temelli Baskınlık	Eşitliğe Karşı
9	.81	
11	.81	
14	.81	
10	.80	
12	.80	
13	.80	
16	.70	
15	.61	
4		.79
5		.74
1		.73
2		.69
3		.69
8		.66
6		.68
7		.66
Eigen Values	7.89	1.98
Açıklanan varyans %	49.31	12.39
Cronbach alfa	.92	.89

I.2.3. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Bu çalışmada Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirmiş olan Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği uygulanmıştır. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Her madde “Kesininikle katılmıyorum” (1) ile “Kesinikle katılıyorum” (7)

arasında değişen Likert tipi dokuz bölmeli bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekteki iki madde (3. ve 7. maddeler) ters kodlanarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 8-56 aralığında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek sistemi meşrulaştırma güdüsünü, düşük puanlar ise düşük sistemi meşrulaştırma güdüsünü göstermektedir. Sistemi Meşrulaştırma leği, Yıldırım ve Akgün (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinalinin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .88 iken Yıldırım ve Akgün (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış formunun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .67 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bir rneği Ek-3'te verilmiştir.

Bu alışmada, Sistemi Meşrulaştırma leği'nin ortalama puanları ile hesaplanan madde test korelasyonları 3. madde ($r = .17, p > .05$) hariç bütün maddeler için anlamlıdır, $p < .01$. Korelasyon katsayıları .53 ile .78 arasında değişmektedir. Ayrıca düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizinde (corrected item-total correlation analysis) 3. maddenin katsayısı çok düşük ($r = -.03$) bulunmuştur. Bunun dışında, 3. madde dışındaki tüm maddeler tek bir faktöre yüklenirken, 3.madde tek başına ikinci bir faktöre yüklenmiştir. Üstelik 3. maddenin ölçekten çıkarılması Cronbach Alpha'nın .78'den .84'e çıkmasını sağlamıştır. Bu nedenle, üçüncü madde ana araştırmadan çıkarılmış ve Etiyopya'da 7 maddeli Sistemi Meşrulaştırma leği kullanılmıştır.

Etiyopya'dan toplanmış veriler üzerinden Sistemi Meşrulaştırma leği'nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.84) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini ne süren Bartlett'in testisi sonucunun ise anlamlı 495.22 ($p < .01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabilirliği uygun görülmüştür. Yıldırım ve Akgün'n (2013) alışmasına benzer şekilde, yapılan faktör analizi tek faktörlü bir çözüm önermiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, tüm ölçek için, Cronbach alfa .83

olarak hesaplanmıştır. Genel bir sonuç olarak, tek faktörün toplam varyansın % 51,17'sini açıkladığını söylemek mümkündür (özdeğerler (eigenvalues) = 3.58). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, sistemi meşrulaştırma için korelasyon aralığı .33 ile .70 arasında değişmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-3'te verilmiştir.

Çizelge 4. Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğinin Faktör Yapısı

Maddeler	X	s	Madde toplam korelasyon	Faktör Yüğü
5	3.74	2.14	.70	.81
6	3.20	2.05	.66	.79
8	3.52	2.15	.64	.77
2	3.36	2.09	.64	.76
1	3.00	2.19	.61	.74
4	4.57	2.26	.50	.63
7	4.00	2.18	.33	.44
Eigen Value	3.58			
Açıklanan varyans %	51.17			
Chronbach Alfa	.83			

1.2.4. Görelî Yoksunluk Ölçeğı

Bu çalışmada Seepersad (2009) tarafından geliştirmiş olan Grup Ekonomik Görelî Yoksunluk Ölçeğı çalışmanın amacına uygun olarak değıştirilerek uygulanmıştır. Mevcut araştırmanın amacını göz önünde bulundurularak iki farklı görelî yoksunluk ölçeğı hazırlanmıştır. Ölçeklerden birinde katılımcılar kendi dini gruplarının durumlarını ülkelerindeki diğer dini gruplarla karşılaştırırken; ikinci ölçekte ise katılımcılar etnik gruplarının durumlarını aynı ülkede bulunan diğer etnik gruplarla karşılaştırmışlardır. Mevcut Görelî Yoksunluk Ölçeğı daha önce Etiyopya ve Türkiye'de

yapılan çalışmalarda kullanılmadığı için her iki ülke için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

I.2.4.1. Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği

Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği toplam 6 maddeden oluşmaktadır. Her madde “Hiç Memnun Değilim” (1) ile “Çok Memnunum” (7) arasında değışen Likert tipi yedi bölmeli bir ölçek üzerinde değeriendirilmektedir. Ölçekteki bütün maddeler ters kodlanarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 6-42 aralığında değışmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek dini görelî yoksunluğunu, düşük puanlar ise düşük dini görelî yoksunluğunu göstermektedir. Tek boyutlu orijinal ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olarak bulunmuştur (akt., Seepersad, 2009).

Etiyopya'dan toplanmış veriler üzerinden Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği'nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değeriendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.90) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini öne süren Bartlett testinin sonucunun ise anlamlı 782.92 ($p<.01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabilirliği uygun görölmüştür. Seepersad'ın (2009) çalışmasına benzer şekilde, Etiyopya'dan toplanan veriler üzerinde yapılan faktör analizi tek faktörlü bir çözüm önermiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, tüm ölçek için, Cronbach alfa .92 olarak hesaplanmıştır. Genel bir sonuç olarak, tek faktörün toplam varyansın % 70.67'ini açıkladığını söylemek mümkündür (özdeğerler (eigenvalues) = 4.24). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği için korelasyon aralığı .70 ile .80 arasında değışmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-5'te verilmiştir

Çizelge 5. Dini Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Etiyopya Örnekleme İçin)

Ölçek Maddeler	X	s	Madde toplam korelasyon	Faktör Yüğü
6	3.69	2.24	.79	.86
2	3.86	2.24	.79	.86
4	3.80	2.13	.79	.86
3	4.04	2.15	.77	.85
5	3.60	2.26	.75	.83
1	4.15	2.50	.70	.79
Eigen Value	4.24			
Açıklanan varyans %	70.67			
Chronbach Alfa	.92			

Benzer bir şekilde, Türkiye'den toplanmış veriler üzerinden Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği'nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.83) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini öne süren Bartlett testinin sonucunun ise anlamlı 629.65 ($p<.01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabilirliği uygun görülmüştür. Seepersad'ın (2009) çalışmasına benzer şekilde, yapılan faktör analizi tek faktörlü bir çözüm önermiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre, tüm ölçek için, Cronbach alfa .90 olarak hesaplanmıştır. Genel bir sonuç olarak, tek faktörün toplam varyansın % 67.93'ünü açıkladığını söylemek mümkündür (özdeğerler (eigenvalues) = 4.08). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, Dini Görelî Yoksunluk Ölçeği için korelasyon aralığı .62 ile .87 arasında değişmiştir. Ölçeğin bir örneği Ek-5'te verilmiştir.

Çizelge 6. Dini Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Türkiye Örnekleme İçin)

Ölçek Maddeler	X	s	Madde toplam korelasyon	Faktör Yüğü
3	4.07	1.52	.87	.92
2	4.22	1.45	.77	.86
4	3.87	1.61	.76	.84
1	4.10	1.55	.73	.83
5	3.89	1.67	.65	.75
6	4.21	1.69	.62	.72
Eigen Value	4.08			
Açıklanan varyans %	67.93			
Chronbach Alfa	.90			

1.2.4.1. Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğı

Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğı toplam 5 maddeden oluşmaktadır. Her madde “Hiç Memnun Değilim” (1) ile “Çok Memnunum” (7) arasında değışen Likert tipi yedi bölmeli bir ölçek üzerinde değlendirilmektedir. Ölçekteki bütün maddeler ters kodlanarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puan 5-35 aralığında değışmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek etnik görelî yoksunluğunu, düşük puanlar ise düşük etnik görelî yoksunluğunu göstermektedir. Tek boyutlu orijinal ölçeğın Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .87 olarak bulunmuştur (Seepersad, 2009).

Etiyopya'dan toplanmış veriler üzerinden Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğı'nin yapı geçerliğı konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.86) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini öne süren Bartlett testinin sonucunun ise anlamlı 541.02 ($p<.01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabileceğine karar verilmiştir. Seepersad'ın (2009) çalışmasına benzer şekilde, Etiyopya'dan toplanan veriler üzerinden yapılan faktör analizi tek faktörlü bir çözüm göstermiştir. Genel bir sonuç olarak, tek faktörün toplam

varyansın % 68.69'unu açıkladığını söylemek mümkündür (özdeğerler (eigenvalues) = 3.44). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeği için korelasyon aralığı .65 ile .81 arasında değişmiştir. Tüm ölçek için, Cronbach alfa .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bir örneği Ek-4'te verilmiştir.

Çizelge 7. Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Etiyopya Örnekleme İçin)

Ölçek Maddeler	X	s	Madde toplam korelasyon	Faktör Yüğü
4	4.21	2.05	.81	.89
3	4.28	2.00	.79	.88
1	4.71	2.16	.68	.80
2	4.08	2.01	.68	.79
5	4.23	2.10	.65	.78
Eigen Value	3.44			
Açıklanan varyans %	68.69			
Chronbach Alfa	.88			

Benzer bir şekilde, Türkiye'den toplanmış veriler üzerinden Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeği'nin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için faktör analizi yapılmıştır. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere hesaplanan KMO katsayısının (.84) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini öne süren Bartlett'in testisi sonucunun ise anlamlı 709.00 ($p<.01$) olması sebebi ile faktör analizinin yapılabileceğine karar verilmiştir. Seepersad'in (2009) çalışmasına benzer şekilde, yapılan faktör analizi tek faktörlü bir çözüm göstermiştir. Tek faktörün toplam varyansın % 79.44'ünü açıkladığını söylemek mümkündür (özdeğerler (eigenvalues) = 3.97). Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon analizine (corrected item-total correlation analysis) göre, Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeği için korelasyon aralığı .75 ile .88

arasında değişmiştir. Tüm ölçek için, Cronbach alfa .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bir örneği Ek-4'te verilmiştir.

Çizelge 8. Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğinin Faktör Yapısı (Türkiye Örnekleme İçin)

Ölçek Maddeler	X	s	Madde toplam korelasyon	Faktör Yüğü
3	4.29		.88	.93
4	4.14		.88	.93
2	4.27		.84	.90
1	4.14		.78	.86
5	4.20		.75	.83
Eigen Value	3.97			
Açıklanan varyans %	79.44			
Chronbach Alfa	.93			

1.3. İşlem

Veri toplamaya başlamadan önce, bu çalışma için Ankara Üniversitesi İnsan Konuları Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır. Ölçekteki siyasi soruların hassasiyeti nedeniyle katılımcıların hissettiğı korku ve şüpheleri giderebilmek için üniversite etik kurulundan gelen ölçek onay yazısı çok önemli olmuştur. Etiyopya ve Türkiye'deki üniversite öğretim elemanlarının yardımı ile tüm ölçekler öğrenciler tarafından sınıflarda, ders ortamlarında doldurulmuştur. Ölçeklerin sunum sırası, ülke ve ölçeklerin dilinden bağımsız olarak tüm katılımcılar için aynı olmuştur. Bu sıra Demografik Bilgi Formu, Sosyal Baskınlık Yönelim Ölçeğı, Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğı, Dini Görelî Yoksunluk Ölçeğı ve Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğı şeklindedir. Ölçeklerin uygulanmasından önce, araştırmacı veya veri toplayan öğretim elemanı tarafından araştırmanın amacı ile ilgili kısa bilgilendirme yapılmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Ölçekleri doldururken katılımcılardan kişisel bilgi istenmemiştir.

II.4. Verilerin Çözümlemesi

Verileri analiz etmek için betimsel ve çıkarımsal istatistik teknikleri kullanılmıştır. Varyans analizi kullanarak üç etnik grup ve söz konusu üç etnik grupta yer alan Müslüman ve Hristiyan katılımcılar sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırılmıştır. Gruplar arasında anlamlı çıkan ortalamalar ise Scheffe testi ile karşılaştırılmıştır. Sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için PROCESS makrosunun dördüncü modeli (Hayes, 2019) kullanılarak analizler yapılmıştır. Sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide grup statüsünün düzenleyici etkisine ise PROCESS makrosunun beşinci modeli (Hayes, 2019) kullanılarak bakılmıştır.

BÖLÜM II

BULGULAR

Analizlere geçmeden önce, veriler doğruluk, eksik değerler (Missing values), uç değerler, normallik ve çok değişkenli analiz varsayımları açısından taranmıştır. İlk olarak, veriler eksik değerlerin miktarı ve dağılımı açısından değerlendirilmiş ve bu konuda önemli bir sorun olmadığı görülmüştür, zira veri girişi yapılırken ölçeklerin önemli bir kısmını boş bırakanlar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bununla birlikte bazı eksik değerler tespit edilmiş, bu değerler madde ortalama puanlarıyla değiştirilmiştir. Eksik değerler giderildikten sonra, çalışma değişkenlerinin birbirleriyle yüksek oranda ilişkili olmadığı belirlenmiş böylece değişkenlerin bağımsızlığı güvence altına alınmıştır. Ayrıca, tüm değişkenlerin normallik varsayımını karşılandığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle tüm değişkenler, kabul edilebilir aralıktaki skewness ve kurtosis değerlerine sahiptir. Ek olarak Etiyopya ve Türkiye örnekleminde hem uyarlama hem de temel analiz dosyalarında Z puanlarına bakılmıştır. Yalnızca Türkiye analiz dosyasında sosyal baskınlık yönelimi açısından Z puanı -3.29 ve + 3.29 aralığı dışında kalan 2 kişi (128 ve 179 no'lu katılımcılar) örneklemden çıkarılmıştır. Son olarak, değişkenler çoklu bağlantı (Multicollinearity) ve teklik (singularity) açısından değerlendirilmiş, değişkenlerin hiçbirinin birbiriyle yüksek derecede ilişkili ($r > .90$) olmadığı gözlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen veri analizlerinden elde edilen istatistiksel sonuçlara yer verilmiştir.

II.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Puanları Arasındaki İlişkiler

Araştırmada sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk arasında ilişki olabileceği düşünülmüştür. Bu

amaçla Etiyopyalı ve Türkiyeli öğrenciler için ayrı ayrı Person korolasyon tekniği kullanılarak korelasyon analizi yapılmış, sonuçları çizilge 9'da gösterilmiştir.

Çizelge 9'da gösterildiği gibi, Etiyopyalı öğrencilerde sosyal baskınlık yönelimi ile sistemi meşrulaştırma arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = .77$, $p = .01$) vardır. Benzer şekilde, Türkiyeli öğrenilerde de sosyal baskınlık yönelimi ile sistemi meşrulaştırma arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = .23$, $p = .01$) vardır.

Çizelge 9'da görüldüğü gibi Etiyopyalı öğrencilerde sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.44$, $p = .01$) vardır. Türkiyeli öğrencilerde söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Etiyopyalı öğrencilerde sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görelî yoksunluk puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.50$, $p = .01$) vardır. Türkiyeli öğrencilerde de sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görelî yoksunluk puanları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.16$, $p = .05$) vardır.

Etiyopyalı öğrencilerde sistemi meşrulaştırma ile dini görelî yoksunluk arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.46$, $p = .01$) bulunmuştur. Türkiyeli öğrenilerde de sistemi meşrulaştırma ile dini görelî yoksunluk arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.41$, $p = .01$) bulunmuştur.

Etiyopyalı öğrencilerde sistemi meşrulaştırma ile etnik görelî yoksunluk arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.70$, $p = .01$) bulunmuştur. Türkiyeli öğrenilerde de söz konusu değişkenler arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = -.35$, $p = .01$) bulunmuştur.

Son olarak, Etiyopyalı öğrencilerde dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = .32$, $p = .01$) vardır. Aynı

değişkenler arasında Türkiyeli öğrenilerde de pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = .53$, $p = .01$) vardır.

Çizelge 9. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Puanları Arasındaki Korelasyonlar

		SBY	SM	DGY	EGY
Etiyopya N= 301	SBY	1.00			
	SM	.77**	1.00		
	DGY	-.44**	-.46**	1.00	
	EGY	-.50**	-.70**	.32**	1.00
Türkiye N= 249	SBY	1.00			
	SM	.23**	1.00		
	DGY	-.03***	-.41**	1.00	
	EGY	-.16*	-.35**	.53**	1.00

Not. SBY=Sosyal Baskınlık Yönelimi; SM= Sistemi Meşrulaştırma; DGY= Dini Görelî Yoksunluk; EGY= Etnik Görelî Yoksunluk

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ *** = $p > .05$

II.2. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcılar Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Düzeyi Açısından Gözlenen Farklılıklar

Aşağıda, Çizelge 10'da gösterildiği gibi Etiyopyalı ve Türkiyeli katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi puanlarını karşılaştırmak için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Etiyopyalı katılımcıların ($X = 3.25$, $SS = 1.73$) sosyal baskınlık yönelimi Türk katılımcılarınkinden ($X = 2.80$, $SS = 1.05$; $t(505.40) = 3.58$, $p < .001$) anlamlı olarak yüksektir (ortalama fark = .45, % 95 CI: .20 ila .69; eta kare = .023).

Çizelge 10. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcıların Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Düzeylerinin Karşılaştırılması

Değişkenler	Ülke	N	X	SS	df	t	p
SBY	Etiyopya	301	3.25	1.73	505.40	3.53	<.001
	Türkiye	249	2.80	1.05			
DGY	Etiyopya	301	3.93	1.78	538.02	-1.37	=.17
	Türkiye	249	4.11	1.27			
EGY	Etiyopya	301	4.57	1.57	543.38	2.43	.02
	Türkiye	249	4.23	1.39			
SM	Etiyopya	301	3.50	1.78	547.40	6.82	<.001
	Türkiye	249	2.73	1.17			

Not. SBY=Sosyal Baskınlık Yönelimi; SM= Sistemi Meşrulaştırma; DGY= Dini Görelî Yoksunluk; EGY= Etnik Görelî Yoksunluk

Çizelge 10'da gösterildiği gibi Etiyopyalı ve Türkiyeli katılımcıların sistemi meşrulaştırma puanlarını karşılaştırmak için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Etiyopyalı katılımcıların sistemi meşrulaştırma düzeyleri ($X = 3.50$, $SS = 1.47$) Türkiyeli katılımcılarınkinden ($X = 2.73$, $SS = 1.17$; $t(547.40) = 6.82$, $p < .001$) anlamlı olarak yüksektir (ortalama fark = .77,% 95 CI: .55 ila .99; $\eta^2 = .08$).

Çizelge 10'da gösterildiği gibi Etiyopyalı ve Türkiyeli katılımcıların dini görelî yoksunluk puanlarını karşılaştırmak için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Etiyopyalı ($X = 3.93$, $SS = 1.78$) ve Türkiyeli katılımcıların ($X = 4.11$, $SS = 1.27$; $t(538.02) = -1.37$, $p = .17$) dini görelî yoksunluk puanları arasında anlamlı fark bulunamamıştır (ortalama fark = .13,% 95 CI: -.43 ila .08; $\eta^2 = .003$).

Çizelge 10'da gösterildiği gibi Etiyopyalı ve Türkiyeli katılımcıların etnik görelî yoksunluk puanlarını karşılaştırmak için bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. Etiyopyalı katılımcıların ($X = 4.57$, $SS = 1.57$) etnik görelî yoksunluk puanları Türkiyeli katılımcılarınkinden ($X = 4.23$, $SS = 1.39$; $t(545.38) = 2.43$, $p = .02$) anlamlı olarak yüksektir (ortalama fark = .31,% 95 CI: .06 ila .56; $\eta^2 = .01$).

II.3. Etiyopya'daki Dini Gruplar Arasında (Ortodoks, Protestan ve İslam) Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Açısından Gözlenen Farklılıklar

Etiyopya'daki üç büyük dini grubu (Ortodoks, Protestan ve İslam) sosyal baskınlık yönelimi, dini görelî yoksunluk, etnik görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. ANOVA sonuçlarına göre Ortodoks, Protestan ve İslam dini grupları arasında sosyal baskınlık yönelimi, dini görelî yoksunluk, etnik görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından anlamlı farklılıklar vardır. Başka bir deyişle, analiz sonuçları, Etiyopyalı katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk puanlarının dini gruplarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. F'ler sırasıyla; [$F(2, 295) = 48.67; p < .001$]; [$F(2, 295) = 26.42; p < .001$]; [$F(2, 295) = 184.24; p < .001$] ve [$F(2, 295) = 7.18; p \leq .001$].

Çizelge 11. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeklerinden Alınan Puanların Dini Gruplar açısından Karşılaştırılması

	Dini Gruplar						
	Ortodoks		Müslüman		Protestan		
	(n= 170)		(n= 89)		(n= 39)		
	X	SS	X	SS	X	SS	F
SBY	3.99	1.84	2.11	.87	2.65	.96	48.67**
SM	4.01	1.64	2.32	1.03	3.11	1.04	26.42**
DGY	2.95	1.08	5.91	1.29	3.68	1.35	184.24**
EGY	4.25	1.63	4.85	1.41	5.07	1.42	7.18*

Not. SBY=Sosyal Baskınlık Yönelimi; SM= Sistemi Meşrulaştırma; DGY= Dini Görelî Yoksunluk; EGY= Etnik Görelî Yoksunluk

Not. Katılımcıların hücelere dağılımları uygun olmadığı için 3(Dini grup) X 3 (Etnik grup) faktöriyel desenine uygun çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılamamıştır.

* = $p \leq .05$, ** = $p < .001$.

Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Ortodoksların sosyal baskınlık yönelimi puanlarını Protestanlarinkinden ve Müslümanlarinkinden anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür. Protestanlar ve Müslümanların sosyal baskınlık yönelimi puanları arasındaki fark anlamlı değildir. Çizelge 11'de görülebileceği gibi, Ortodoksların sosyal baskınlık yönelimi puanları hem Protestanlarinkinden hem de Müslümanlarinkinden anlamlı olarak daha yüksektir.

Benzer şekilde, Scheffe testi sonuçları incelendiğinde Ortodoksların sistemi meşrulaştırma puanlarının Protestanlarinkinden ve Müslümanlarinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Protestanların sistemi meşrulaştırma puanlarının da Müslümanlarinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Çizelge 11'de görülebileceği gibi Müslümanların sistemi meşrulaştırma puanları hem Protestanlarinkinden hem de Ortodokslarinkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Müslümanların dini görelî yoksunluk puanlarının Protestanlarinkinden ve Ortodokslarinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Protestanların dini görelî yoksunluk puanları da Ortodokslarinkinden anlamlı olarak yüksektir. Çizelge 11'de görülebileceği gibi Ortodoksların dini görelî yoksunluk puanları hem Protestanlarinkinden hem de Müslümanlarinkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

Son olarak Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Ortodoksların etnik görelî yoksunluk puanlarını Protestanlarinkinden ve Müslümanlarinkinden anlamlı olarak farklı olduğu görülmüştür. Protestanlar ve Müslümanların etnik görelî yoksunluk puanları arasındaki fark anlamlı değildir. Çizelge 11'de görülebileceği gibi Ortodoksların etnik görelî yoksunluk puanları hem Protestanlarinkinden hem de Müslümanlarinkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

II.4. Etiyopya'daki Üç Büyük Etnik Grup (Tigre, Amhara ve Oromo) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Puanları Açısından Gözlenen Farklılıklar

Etiyopyalı Katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk puanlarının etnik gruplarına göre değişip değişmediğini görmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. ANOVA sonuçları incelendiğinde etnik grupların sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk puanları arasında anlamlı farklılıklar vardır. F'ler sırasıyla; [$F(2, 255) = 76.78$; $p < .001$]; [$F(2, 255) = 110.6$; $p < .001$]; [$F(2, 255) = 9.46$; $p < .001$] ve [$F(2, 255) = 100.39$; $p < .001$].

Çizelge 12. Sosyal Baskınlık Yönelimi, Dini Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeklerinden Alınan Puanların Etnik Gruplar açısından Karşılaştırılması

	Etnik Gruplar						
	Tigre (n= 75)		Amhara (n= 106)		Oromo (n= 77)		F
	X	SS	X	SS	X	SS	
SBY	4.89	1.20	3.25	1.40	2.00	.89	76.78**
SM	5.15	1.62	3.14	.89	2.55	.84	110.60**
DGY	3.55	1.75	3.64	1.75	4.64	1.76	9.46**
EGY	3.06	1.14	4.48	1.26	5.88	1.26	100.39**

Not. SBY=Sosyal Baskınlık Yönelimi; SM= Sistemi Meşrulaştırma; DGY= Dini Görelî Yoksunluk; EGY= Etnik Görelî Yoksunluk

Not. Katılımcıların hücelere dağılımları uygun olmadığı için ANOVA yapılmamıştır.

** = $p < .001$.

Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Tigrelerin sosyal baskınlık yönelimi puanlarını Amharalarından ve Oromolarından anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Amharaların sosyal baskınlık yönelimi puanlarının da Oromolarından anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Çizelge 12'de görülebileceği gibi

Oromoların sosyal baskınlık yönelimi puanları hem Tigrelerininkinden hem de Amharalarınkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

Benzer şekilde Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Tigrelerin sistemi meşrulaştırma puanlarını Amharalarınkinden ve Oromolarınkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Amharaların sistemi meşrulaştırma puanlarının da Oromolarınkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Çizelge 12'de görülebileceği gibi Oromoların sistemi meşrulaştırma puanları hem Tigrelerininkinden hem de Amharalarınkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Oromoların dini görelî yoksunluk puanlarının Amharalarınkinden ve Tigrelerininkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Amharalar ve Tigrelerin dini görelî yoksunluk puanları arasındaki fark anlamlı değildir. Çizelge 12'de görülebileceği gibi Oromoların dini görelî yoksunluk puanları hem Tigrelerininkinden hem de Amharalarınkinden anlamlı olarak daha yüksektir.

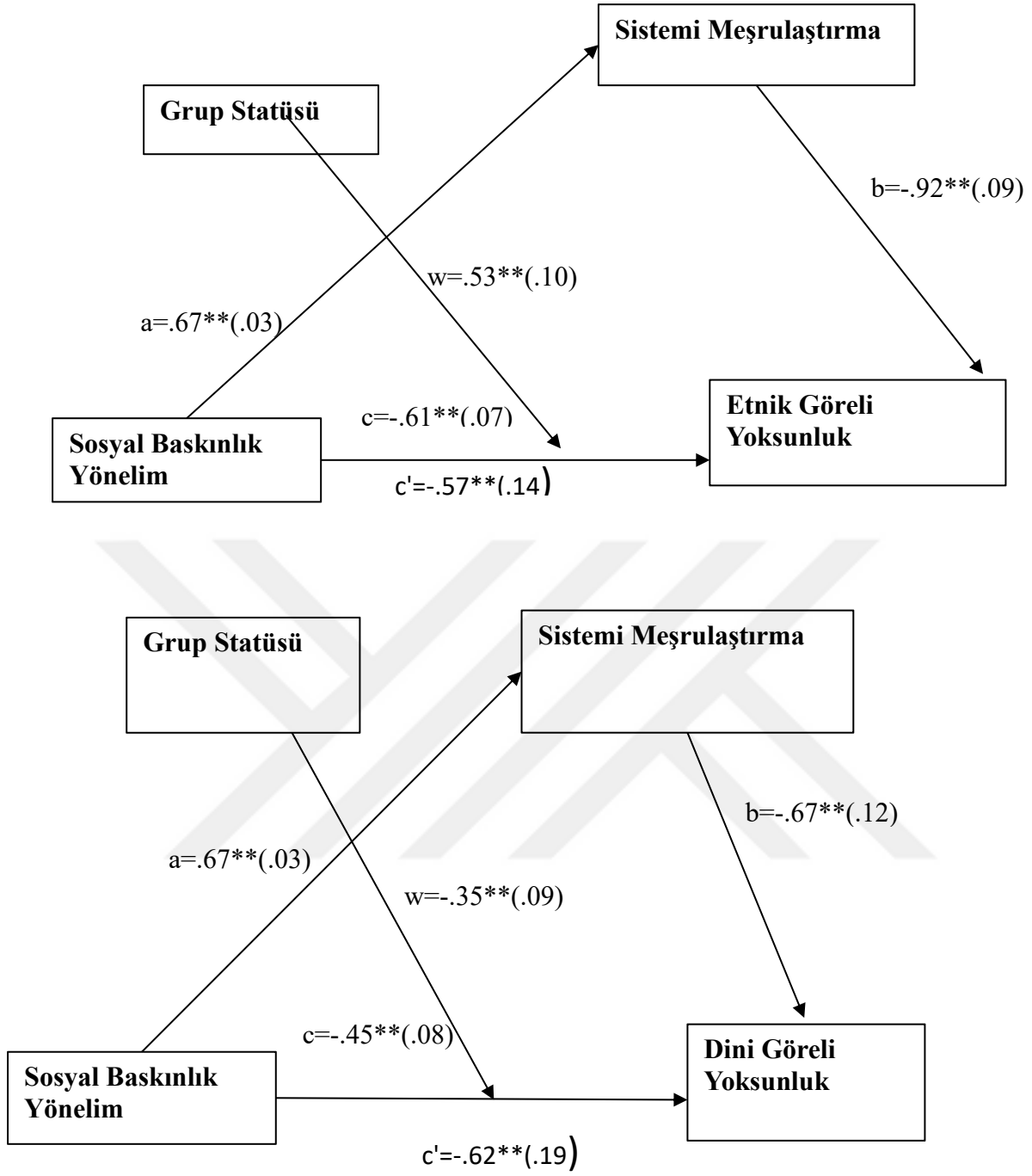
Son olarak Scheffe testi sonuçları incelendiğinde, Oromoların etnik görelî yoksunluk puanlarının Amharalarınkinden ve Tigrelerininkinden anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür. Amharaların etnik görelî yoksunluk puanları da Tigrelerininkinden anlamlı olarak yüksektir. Çizelge 12'de görülebileceği gibi Tigrelerin etnik görelî yoksunluk puanları hem Oromolarınkinden hem de Amharalarınkinden anlamlı olarak daha düşüktür.

II.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü

Çalışmanın amacı doğrultusunda, Etiyopya'daki yüksek ve düşük statü gruplarını belirlemek için katılımcılardan ülkedeki en baskın üç etnik grubu en yüksekten en

aşağıya doğru sıralamaları istenmiştir. 301 katılımcıdan yalnızca 280'i sıralama yapmıştır. Katılımcıların 166'sı (% 55.10) Tigre'yi ülkedeki en baskın grup olarak belirtmiştir. Bunu sırasıyla Amhara 61 (% 20.30) ve Oromo 53 (% 17,60) takip etmiştir. Dolayısıyla, çalışmanın amacı doğrultusunda Tigre etnik grubu yüksek statü grubu, Oromo ve Amhara ise düşük statü grubu olarak alınmıştır.

Araştırmada önerilen düzenleyici aracı modelin (moderated mediation) hipotezleri PROCESS makrosunun beşinci modeli (Hayes, 2019) kullanılarak test edilmiştir (bkz. Şekil 1). Bu model kapsamında bir dizi regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, Etiyopyalı katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi sistemi meşrulaştırma düzeyini pozitif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = .67$, $SE = .03$, $t = 20.06$, $p < .001$, 95% CI [.60, .73]). Sosyal baskınlık yönelimiyle aynı anda denkleme girildiğinde, sistemi meşrulaştırma eğilimi dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = -.67$, $SE = .12$, $t = -5.53$, $p < .001$, 95% CI [-.91, -.43]). Daha da önemlisi, bootstrapped yöntemiyle yapılan aracı etki analizi, sistemi meşrulaştırmanın sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı bir rol oynadığını göstermektedir ($b = -.45$, $BootSE = .08$, 95% BootCI [-.61, -.28]).

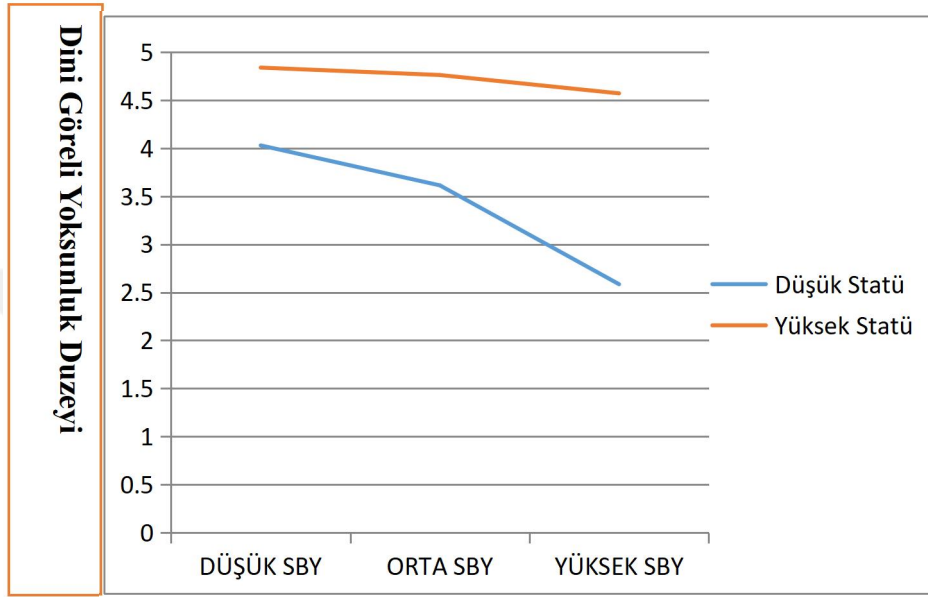

Şekil 2. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü. Etiyopya Örnekleme.

$** = p < .001$.

Diğer yandan, beklentilerle uyumlu şekilde, grup statüsünün sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk arasındaki ilişkide düzenleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($b = .29$, $SE = .14$, $t = 2.08$, $p = .038$, $95\% \text{ CI } [.02, .55]$). Düzenleyici etkiye ait bu bulgu, sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluk üzerindeki doğrudan etkisinin (direct effect) düşük statülü ve yüksek statülü gruplar için

farklı olduğuna işaret etmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, düşük statülü grupta sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır ($b = -.35$, $SE = .09$, $t = -3.93$, $p < .001$, 95% CI $[-.53, -.17]$); yüksek statülü grupta ise bu etkinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($b = -.06$, $SE = .13$, $t = -.49$, $p > .05$, 95% CI $[-.33, .20]$) (düzenleyici etki için bkz. şekil 2).

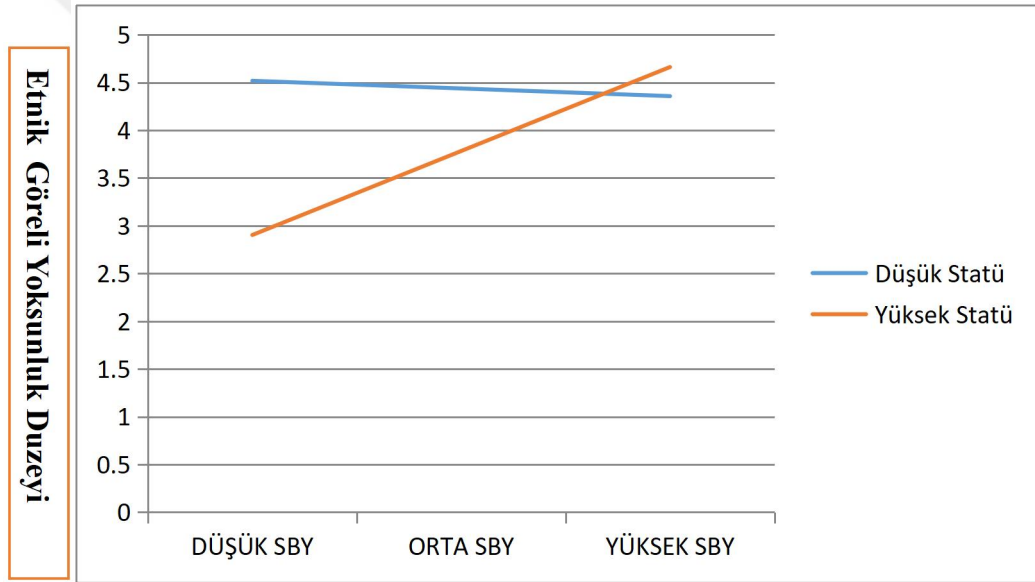

Not. DÜŞÜK SBY= Düşük Sosyal Baskınlık Yönelimi; ORTA SBY = Orta Sosyal Baskınlık Yönelimi; YÜKSEK SBY= Yüksek Sosyal Baskınlık Yönelimi; Düşük Statü= Etiyopya'daki en alt din grubu (Müslümanlar ve Protestanlar); Yüksek Statü= Etiyopya'daki en Baskın din grubu (Ortodoks Hristiyanlar). Sosyal Baskınlık değerleri 16., 50. ve 84. yüzdelik (percentiles) temsil etmektedir.

Şekil 3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Dini Görelî Yoksunluk Arasındaki İlişkide Grup Statüsünün Düzenleyici Etkisi. Etiyopya Örnekleme.

Aynı analiz, Etiyopya örnekleminde yalnızca aracı değişken etnik görelî yoksunluk olarak değiştirilerek tekrar edilmiştir. Etiyopyalı katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi sistemi meşrulatırma düzeyini pozitif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = .67$, $SE = .03$, $t = 20.06$, $p < .001$, 95% CI $[.60, .73]$). Sosyal baskınlık yönelimiyle aynı anda denkleme girildiğinde, sistemi meşrulaştırma eğilimi etnik görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = -.92$, $SE = .09$, $t = -10.50$, $p < .001$, 95% CI $[-3.20, -1.64]$). Daha da önemlisi, bootstrapped yöntemiyle yapılan aracı etki analizi, sistemi meşrulaştırmanın sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı bir rol oynadığını göstermektedir ($b = -.61$, $BootSE = .07$, 95% BootCI $[-.75, -.48]$).

Diğer yandan, beklentilerle uyumlu şekilde, grup statüsünün sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide düzenleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($b = .53$, $SE = .10$, $t = 5.35$, $p < .001$, 95% CI [.02, .55]). Düzenleyici etkiye ait bu bulgu, sosyal baskınlık yöneliminin etnik görelî yoksunluk üzerindeki doğrudan etkisinin (direct effect) düşük statülü ve yüksek statülü gruplar için farklı olduğuna işaret etmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, yüksek statülü grupta sosyal baskınlık yöneliminin etnik görelî yoksunluğu pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır ($b = .48$, $SE = .10$, $t = 5.07$, $p < .001$, 95% CI [.30, .67]); düşük statülü grupta ise bu etkinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($b = -.04$, $SE = .06$, $t = -.69$, $p > .05$, 95% CI [-.17, .08]) (düzenleyici etki için bkz. şekil 3).

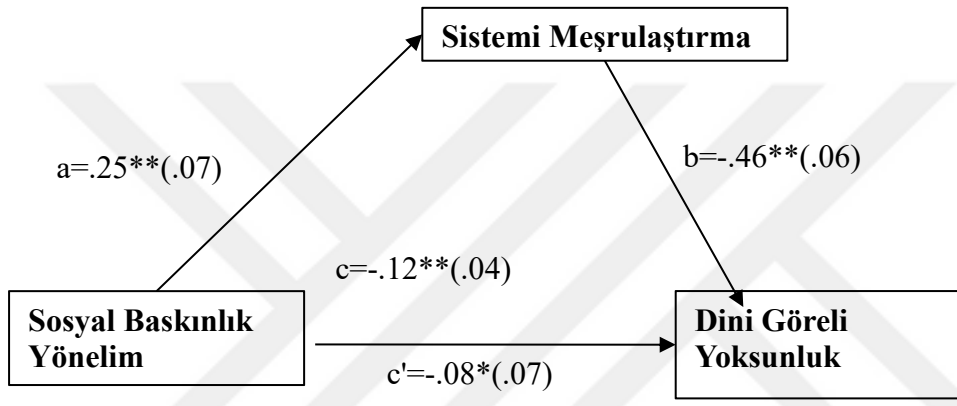
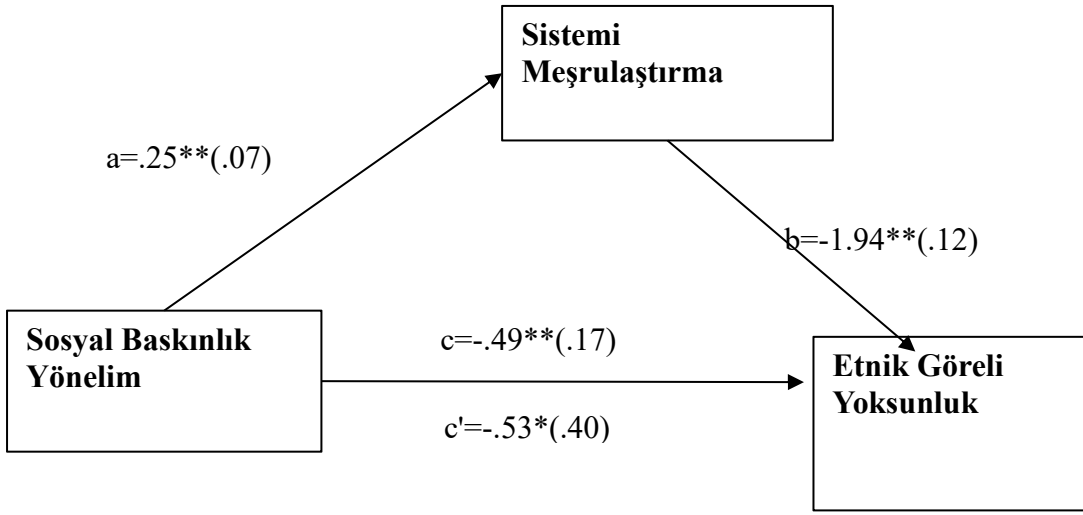
Not. DÜŞÜK SBY= Düşük Sosyal Baskınlık Yönelimi; ORTA SBY = Orta Sosyal Baskınlık Yönelimi; YÜKSEK SBY= Yüksek Sosyal Baskınlık Yönelimi; Düşük Statü= Etiyopya'daki rakip etnik gruplardan en alt etnik grubu(Amhara ve Oromo); Yüksek Statü= Etiyopya'daki en Baskın Etnik grubu (Tigreler). Sosyal Baskınlık değerleri 16., 50. ve 84. yüzdelik (percentiles) temsil etmektedir.

Şekil 4. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Etnik Görelî Yoksunluk Arasındaki İlişkide Grup Statüsünün Düzenleyici Etkisi. Etiyopya Örnekleme.

249 Türkiyeli katılımcıdan oluşan Türkiye örnekleminde hipotezde önerilen aracı modelin (Mediation) analizi PROCESS makrosunun dördüncü modeli (Hayes, 2019) kullanılarak test edilmiştir (bkz. Şekil 1). Çalışmanın başlangıcında, sosyal baskınlık yönelim ve görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkide sistemi

meşrulaştırmanın aracı rolü oynayabilmesi öngörülmüştür. Bu varsayımı doğrulamak için bu model kapsamında bir dizi regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, Türkiyeli katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi sistemi meşrulaştırma düzeyini pozitif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = .25$, $SE = .07$, $t = 3.65$, $p < .001$, 95% CI [.11, .39]). Sosyal baskınlık yönelimiyle aynı anda denkleme girildiğinde, sistemi meşrulaştırma eğilimi dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = -.46$, $SE = .06$, $t = -7.20$, $p < .001$, 95% CI [-.59, -.34]). Daha da önemlisi, bootstrapped yöntemiyle yapılan aracı etki analizi, sistemi meşrulaştırmanın sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı bir rol oynadığını göstermektedir ($b = -.12$, $BootSE = .04$, 95% BootCI [-.20, -.05]).

Aynı aracılık analizi, Türkiye örnekleminde yalnızca bağımlı değişken etnik görelî yoksunluk olarak değiştirilerek tekrar edilmiştir. Sonuç olarak, Türkiyeli katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi sistemi meşrulaştırma düzeyini pozitif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = .25$, $SE = .07$, $t = 3.65$, $p < .001$, 95% CI [.11, .39]). Sosyal baskınlık yönelimiyle aynı anda denkleme girildiğinde, sistemi meşrulaştırma eğilimi etnik görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordamaktadır ($b = -1.94$, $SE = .36$, $t = -5.35$, $p < .001$, 95% CI [-2.66, -1.23]). Daha da önemlisi, bootstrapped yöntemiyle yapılan aracı etki analizi, sistemi meşrulaştırmanın sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı bir rol oynadığını göstermektedir ($b = -.49$, $BootSE = .17$, 95% BootCI [-.85, -.20]).

$^{**} = p < .001.$

$^{*} = p > .05.$

Şekil 5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü. Türkiye örnekleme

BÖLÜM III

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, Etiyopya'daki siyaset sisteminde büyük rol oynayan, en kalabalık ve en rekabetçi üç etnik grup olan Oromo, Amhara ve Tigrayları sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk (dini ve etnik) ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırmaktır. Aynı zamanda söz konusu üç grupta yer alan Müslüman ve Hristiyan katılımcılar da sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk (dini ve etnik) ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırılmışlardır. Araştırmanın diğêr bir amacı, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk (dini ve etnik) arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rol oynayıp oynamadığını bulmaktır. Ayrıca, bu araştırma sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkide grup statüsünün düzenleyici rol oynayıp oynamadığını test etmiştir. Araştırmanın son amacı ise söz konusu değişkenler açısından uzun yıllar boyunca Cumhuriyetle yönetilmiş olan Türkiye ve Etiyopya'yı karşılaştırmaktır.

Bu bölümde, bu çalışmanın ana bulguları, birinci bölümde sunulan araştırma soruları ve ilgili hipotezlerle bağlantılı olarak tartışılacaktır. Bu amaçla, ilk olarak, elde edilen bulguların tartışmasına yer verilecektir. Daha sonra, çalışmanın yazına katkılarında bahsedilecektir. Son olarak, gelecekteki araştırmalar için önerilerle birlikte araştırmanın kısıtlılıkları sunulacaktır.

III.1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışması

Mevcut çalışmanın bulgular bölümünde Çizelge 9'da gösterildiğı gibi, hem Etiyopya hem de Türkiyeli katılımcılarda çalışma değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak sosyal baskınlık yönelimi ve dini görelî yoksunluk arasındaki ilişki Türkiye'deki katılımcılarda anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç Türkiye'de beklenen bir sonuçtur, çünkü Türkiye'deki çoğı katılımcı baskın grubu olan Sünni Müslümanlardan

oluşmaktadır. Sünni İslam Türkiye'de rakipsiz baskın din olduğu için sosyal baskınlık yönelimi ve dini görelî yoksunluk arasında anlamlı ilişki bulunmaması anlaşılır bir durumdur. Bu araştırmada hem sosyal baskınlık yönelimi hem de sistemi meşrulaştırma düzeyleri dini ve etnik görelî yoksunluk düzeyleri ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Daha önce farklı araştırmacılar tarafından yapılmış birçok çalışma (örneğin, Brandt ve Reyna, 2012; Caricati ve Lorenzi-Cioldi, 2012; Jost ve Burgess, 2000) sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Sosyal baskınlık kuramı, baskın grupların kendilerine avantaj sağlayan mevcut sistemi desteklemeye motive olduklarını iddia eder (Jost ve Banaji, 1994). Yüksek statü gruplarının üyeleri, avantajlı bir konumda bulundukları sosyal sistemin adil ve meşru olduğuna inanmakta zorluk çekmezler (Caricati ve Lorenzi-Cioldi, 2012). Brandt ve Reyna (2012) ayrıca, yüksek statülü grupların, düşük statülü gruplara kıyasla hükümetlerini ve toplumlarını meşru olarak görme olasılıklarının ortalama olarak daha yüksek olduğunu göstermişlerdir. Bu durumun istatistiksel bir anormallik veya bir tesadüf olması pek olası değildir; zira verileri 25'in üzerinde Avrupa ülkesinden ve 135,220 katılımcıdan elde edilmiştir. Bu tür analizlerde kullanılan tipik kesitsel verilerin ötesinde, deneysel olarak sosyal gruplarının yüksek statüde olduğuna inanmaları için manipüle edilen insanlar, sosyal gruplarının düşük statüde olduğuna inanmaları için manipüle edilen insanlardan daha fazla sistem meşruiyeti ifade etmişlerdir (Jost ve Burgess, 2000).

Bulgular bölümünde çizelge 9'da gösterildiği gibi genel olarak baktığımızda sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma görelî yoksunluk ile (dini ve etnik görelî yoksunluk) negatif yönde ilişkilidir. Sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri yüksek olan ve mevcut sistemi meşrulaştıran kişilerin dini ve etnik grupları hakkında hissettikleri görelî yoksunluğun düşük olması beklenen bir sonuçtur. Farklı araştırmacılar tarafından daha önce yapılmış olan araştırmalar da bu sonucu

desteklemektedir. Örneğin, Jost ve Hunyaady (2005), Jost, Federico ve Napier (2009), Jost ve ark. (2003) ve Wakslak ve ark.'nın (2007) belirttiği gibi sistemi meşrulaştırma eylemleri ve görelî yoksunluk duyguları negatif yönde ilişkilidir. Söz konusu araştırmacıların bulgularına göre, bireysel ve toplumsal düzeylerde sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluk negatif yönde ilişkilidir. Sosyal baskılık yönelimi de güç ve kaynakları yöneten toplumsal hiyerarşileri haklı çıkarmaya ve sürdürmeye hizmet eden politikaları ve ideolojileri pozitif yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Ayrıca sosyal baskılık yönelimi etnik zulüm ve savaşa desteği de pozitif yönde yordamaktadır. Tersine sosyal baskılık yönelimi hiyerarşiyi zayıflatan ideolojileri (örneğin- sosyalizm, feminizm ve çok kültürlülük gibi) ve politikaları (örneğin- cömert sosyal refah, dış yardım, göçmen ve sığınmacıların kabulü ve güçlü işçi sendikalarına destek gibi) negatif yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Bu bilgilerin de işaret ettiği gibi, sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskılık yöneliminin görelî yoksunluk ile negatif yönde ilişkili bulunmaları beklenen sonuçlardır. Yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahip olanların gelirlerini daha adil olarak algıladıklarına ve ekonomik durumlarından ve genel olarak yaşamlarından daha memnun olduklarına dair kanıtlar vardır (Jost ve ark., 2003; van der Toorn ve ark., 2010). Dolayısıyla insanlar sistemi ne kadar çok adil ve meşru görürlerse hissettikleri görelî yoksunluk ta o kadar az olacaktır (Caricati ve Lorenzo-Cioldi, 2012).

Dini görelî yoksunluk ile etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişki Etiyopyalı ve Türk katılımcılarda ayrı ayrı yorumlanmalıdır. Türk katılımcıların çoğunluğu Türk etnik grubuna ve Sünni Müslüman dini gruba mensuptur. Bilindiği gibi İslam dini ve Türk etnik grupları Türkiye'de en baskın gruplardır. Bu nedenle, her iki grupta da daha düşük düzeyde etnik ve dini görelî yoksunlukların bulunması normaldir. Ayrıca Türkiye katılımcılarında dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Çizelge 9'da görüldüğü gibi Etiyopya'daki genel resme baktığımızda dini görelî yoksunluk ile etnik görelî yoksunluk arasında pozitif bir ilişki vardır. Bununla birlikte, bulguların aynı etnik gruptan farklı bir dini geçmişe sahip katılımcılar için farklı olabileceği beklenmiştir. Örneğin, Tigray etnik grubuna ait katılımcılar hem dini görelî yoksunluk hem de etnik görelî yoksunlukta daha düşük puan almışlardır. Benzer şekilde Ortodoks Hristiyanlığı dini grubuna ait katılımcılar da hem dini görelî yoksunluk hem de etnik görelî yoksunlukta daha düşük puan almışlardır. Bu nedenle, bu gibi durumlarda dini görelî yoksunluk ile etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkinin pozitif olması anlaşılabilir.

Öte yandan, dinlerinden bağımsız olarak Amhara ve Oromo etnik gruplarından olan katılımcılar daha yüksek derecede etnik görelî yoksunluk bildirmişlerdir. Bununla birlikte, her iki etnik grupta da dini görelî yoksunluk seviyesi Müslüman ve Hristiyan katılımcılar için farklı bulunmuştur. Bu nedenle, her iki etnik gruptaki Hristiyan katılımcılar daha düşük dini görelî yoksunluk seviyesi bildirmişken, Müslüman katılımcılar daha yüksek dini görelî yoksunluk bildirmişlerdir. Böylece Müslüman Oromo ve Amhara katılımcıları için dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk arasındaki korelasyon pozitif bulunurken, Amhara ve Oromo etnik gruplarından Hristiyan katılımcılar için dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk arasındaki korelasyon negatif bulunmuştur.

III.2. Etiyopyalı ve Türkiyeli Katılımcılar Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelî Yoksunluk ve Etnik Görelî Yoksunluk Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması

Sosyal baskınlık yönelimi açısından Etiyopya ve Türkiyeli katılımcıların arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Etiyopyalı katılımcılar Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek sosyal baskınlık yönelimine sahiptir. Bu farklılığın olası bir

açıklaması, ülkeler arasındaki demokratik kültür seviyesi olabilir. Gelişmiş demokratik kurumlara sahip ülke ve toplumların, demokratik olmayan toplumlara ve ülkelere göre daha düşük bir sosyal baskınlık yönelimi seviyesi göstermesi beklenmektedir. Bunun nedeni, demokrasinin eşitliğe inanması ve sosyal sistemdeki hiyerarşilere daha az değer vermesidir (Fischer, Katja ve Chris, 2012). Bu görüşü destekleyen bazı araştırmalar da bulunmaktadır (Örn., Besir ve Magalhães, 2016; Fischer, Katja ve Chris, 2012).

Yüksek düzeyde ayrımcılığa sahip bir toplum içinde sosyalleşen bireyler, daha yüksek düzeyde sosyal baskınlık yönelimi bildirmektedir. Bir uzantı olarak, demokratik kurumlar ve toplumlar daha düşük sosyal baskınlık yönelimi seviyelerine sahiptir. Kusursuz bir demokraside, keyfi hiyerarşiler olmamalıdır. Daha yüksek düzeyde halk katılımı ve bireysel hakların korunması, daha düşük düzeyde sosyal baskınlık yönelimi (yani eşitlikçi sosyal düzenlemelere yönelik artan tercih) olmalıdır (Fischer, Katja ve Chris, 2012). Fischer, Katja ve Chris (2012), dünya çapında 27 ülkeyi kapsayan bir meta analiz çalışmasının ardından, daha fazla demokrasinin, daha düşük sosyal baskınlık yönelimi seviyeleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Etiyopya ile Türkiye arasındaki sosyal baskınlık yönelimi farkının bir başka olası açıklaması, ülkelerin gelir seviyelerindeki farklılık olabilir. Daha yüksek milli gelire ve daha yüksek genel yaşam standardına sahip ülkeler, düşük gelir eşitsizliği ve rekabet seviyesi nedeniyle muhtemelen daha düşük sosyal baskınlık yönelimi ile sonuçlanmalıdır. Bu varsayımı destekler biçimde Fischer, Katja ve Chris (2012), dünya çapında 27 ülkeyi kapsayan bir meta analiz çalışmasının ardından, bir toplumda daha yüksek ortalama gelir seviyesi olmasının daha düşük sosyal baskınlık yönelimi seviyeleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, bir toplumdaki daha büyük gelir eşitsizliğinin (GINI endeksi ile ölçüldüğü üzere) daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi seviyeleri ile bağlantılı olacağını bulmuşlardır.

Dahası, iki ülke arasındaki sosyal baskınlık yönelimindeki bu farklılığın olası bir açıklaması olarak kültürel farklılıklardan da bahsedilebilir. Bireyci kültürlerin, kolektivist kültürlerden daha düşük düzeyde sosyal baskınlık yönelimi göstermesi beklenmektedir. Çünkü bireyci kültürler, bireylere grup temelli hiyerarşiyi düşünme ve reddetme konusunda daha fazla özgürlük sunar. Etiyopya, Türkiye ile karşılaştırıldığında daha kolektivist bir kültürdür (Hofstede, 2022) ve Etiyopyalı katılımcıların daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi göstermeleri beklenmektedir. Bireyci kültürler, bireylere kendileri için daha fazla düşünme ve hissetme özgürlüğü sunar, astlar, baskın grupları referans grupları olarak kullanabilir ve gruplarının ne kadar eşitsiz olduğunun daha fazla farkına varabilir ve grup temelli hiyerarşiyi reddedebilir. Tersine, kesinliğe ve geleneğe değer veren toplumlarda astlar, grup temelli hiyerarşiyi onaylamada baskın gruplara daha benzerdir (Lee, Pratto ve Johnson, 2011).

Sistemi Meşrulaştırma açısından da Etiyopya ve Türkiye’li katılımcıların arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Etiyopyalı katılımcılar Türkiye’li katılımcılardan daha yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahiptir.

Birçok çalışma, insanların kendilerini güçsüz hissettikleri ve mevcut sistemlere bağımlı oldukları ölçüde sosyal, ekonomik ve politik sistemi meşrulaştırma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Örneğin van der Torn et al. (2011), eğitim yetkililerine, hükümete ve polise algılanan bağımlılığın yüksek düzeyde kurumsal güven, itimat ve saygıyı yordadığını gözlemişlerdir. van der Torn et al. (2015), güçsüzlük duyguları hakkında dikkatlice düşünmenin, cezai hükümlerde ırksal eşitsizlikleri, toplumdaki servetin eşitsiz dağılımını ve cinsiyetler arası ücret farkını meşrulaştırma eğilimini artırdığını göstermiştir. Dolayısıyla Etiyopya Türkiye’den daha az demokratik bir ülke olduğu için Etiyopyalı katılımcıların mevcut sisteme daha fazla bağımlı olmaları ve kendilerini güçsüz hissetmeleri daha olasıdır ve bu da daha yüksek düzeyde bir sistemi meşrulaştırma göstermeleriyle sonuçlanıyor olabilir.

Sistemi meşrulaştırma kuramcıları ayrıca “sosyal ve ekonomik eşitsizliğin daha çok olduğu toplumlarda sistemi meşrulaştırma düzeyinin daha yüksek olacağını” varsaymaktadır (Jost ve ark., 2004, s. 910). Sistemi meşrulaştırmadaki ilk etmen, toplumsal gelir eşitsizliğidir, çünkü yüksek düzeyde gelir eşitsizliklerinde bilişsel uyumsuzluk daha yüksek olmalıdır. Bu nedenle, eşitsizliklerin daha fazla olduğu toplumlarda sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin artması beklenir (Henry ve Andrea, 2006). Etiyopya'da Türkiye'ye kıyasla daha yüksek ekonomik eşitsizlik olduğu için Etiyopyalı katılımcılarda daha yüksek sistemi meşrulaştırma gözlenmesi anlaşılabilir.

Ancak bu çalışmadan farklı sonuçlar bulan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Jost ve ark., (2003) iddia ettikleri gibi sivil özgürlüklerin olduğu ülkelerde insanların protesto özgürlüğü de vardır ve böyle durumlarda sistemi protesto etmeyenlerin onu meşrulaştırmaları daha olasıdır. Başka bir deyişle, sivil özgürlüklerin daha fazla olduğu toplumlarda protesto yapmak o kadar maliyetli bir eylem değildir, bu nedenle düşük statülü bireyler protesto etmeme konusunda kendilerini daha sorumlu hissedebilirler. Başka bir deyişle birçok sivil özgürlüğe sahip demokratik ülkede statü-meşruluk hipotezinin desteklenmesi daha yaygın olmalıdır, çünkü bu toplumlardaki düşük statülü grup üyeleri protesto etmeme konusunda kendilerini sorumlu hissedebilirler.

Güney Amerika, Doğu Avrupa, Asya ve Okyanusya'dan 19 ülkede yapılan bir çalışmada, yüksek statülü ve gelişmiş ülkelerde daha yüksek düzeyde sistemi meşrulaştırmanın olduğu tespit edilmiştir (Vargas ve ark., 2018). İnsanların, mevcut sosyal, ekonomik ve politik sistemleri güçsüzlük hissettikleri ve bu sistemlere çok fazla bağımlı oldukları ölçüde meşrulaştırma olasılıkları daha yüksektir. Örneğin, Van der Toorn ve ark. (2011), eğitim otoritelerine, hükümet ve polise bağımlılığın, yüksek düzeyde kurumsal güven ve itimatı yordaydığını göstermişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda, Türkiye'den daha az demokratik bir ülke olan Etiyopya'da katılımcıların mevcut sisteme daha fazla bağımlılık göstermeleri ve daha güçsüz hissetmeleri

beklenebilir. Bu durum ise söz konusu katılımcıların daha yüksek bir sistemi meşrulaştırma göstermelerinin nedeni olabilir.

Etiyopyalı ve Türkiyeli katılımcılar arasında dini görelî yoksunluk açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Etiyopya ile kıyasladığımızda Türkiye'de daha fazla dini özgürlük mevcut olmasına rağmen iki ülke arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bunun nedeni her iki ülkeden alınan örneklemeler olabilir. Türkiye'deki katılımcıların çoğunluğu kendilerini Türkiye'de baskın dini grup olan Sünnî Müslüman (%86,40) olarak sınıflandırmıştır. Öte yandan, Etiyopya'daki tüm büyük dinlerden orantılı sayıda katılımcı seçmek için gereken çaba gösterilmesine rağmen, katılımcıların çoğunluğu hala kendilerini Etiyopya'daki en baskın dini grup olan Ortodoks Hristiyan (%56,90). Her iki ülkedeki katılımcıların çoğunluğu kendi ülkelerindeki baskın dini gruplardan olduğu için, bu çalışmada gruplar arasında dini görelî yoksunluk açısından anlamlı bir farklılık bulunamamış olabilir.

Etnik görelî yoksunluk açısından Etiyopya ve Türkiyeli katılımcılar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Etiyopyalı katılımcılar Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek etnik görelî yoksunluk düzeyine sahiptir. Bu sonuç Etiyopya'daki katılımcıların çoğunluğunun (%74,90) en baskın etnik gruptan olmamasından kaynaklanmış olabilir. Etiyopyalı katılımcıların sadece %25,08'i bu çalışma sırasında ülkedeki en baskın etnik grup olan Tigray Etnik grubundandır. Baskın etnik grupların, alt etnik gruplara göre görece daha az etnik görelî yoksunluk hissetmeleri beklenebilir (Tajfel ve Turner, 1986; Runciman, 1966). Bu durum iki ülke arasında gözlenen etnik görelî yoksunluğun bir açıklaması olabilir.

III.3. Etiyopya'daki Üç Büyük Dini Grup (Müslüman, Protestan ve Ortodoks) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelim, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Göreli Yoksunluk ve Etnik Göreli Yoksunluk Puanları Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması

Bulgular bölümünde Çizelge 11'de görüldüğü üzere, Etiyopya'nın en baskın din grubunu temsil eden Ortodoks Hristiyanlığa üye olan katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi düzeyi alt grubu temsil eden Müslüman ve Protestan Hristiyan katılımcılarınkinden anlamlı olarak daha yüksektir. Bu da sosyal baskınlık kuramının üstün grupların sosyal baskınlık yönelimi düzeyi yüksektir varsayımı ile tutarlık göstermektedir (Sidanius, 1993; Sidanius, Devereux ve Pratto, 1992; Sidanius ve Lui, 1992; Sidanius ve Pratto, 1999; Sidanius ve Pratto, 2004).

Gruplar arası ilişkilere ilişkin klasik bakış açılarına göre yüksek statülü grupların üyeleri ayrıcalıklarının güvence altına almak ve statükoyu sürdürmek için mevcut sosyal düzeni desteklemektedir (örn., Lorenzi-Cioldi, 2006; 2009; Sachdev ve Bourhis, 1991; Sidanius ve Pratto, 1999; Tajfel ve Turner, 1979). Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeğinde yüksek puan alan bireyler tipik olarak “kurumların üyesi olurlar ve sosyal eşitsizliği koruyan veya artıran rolleri seçerler” (Pratto ve ark.1994, s.742); yüksek statülü gruplara karşı daha olumlu ve düşük statülü gruplara karşı daha olumsuz duygular beslerler (Levin ve Sidanius 1999); ve bir grubun diğeri üzerindeki egemenliğini destekleyen inançları, yani ırkçılığı, cinsiyetçiliği ve milliyetçiliği desteklerler (Sidanius ve ark.1994). Lee ve ark. (2011)'na göre alt etnik/ırksal grupların üyeleri, grup temelli hiyerarşiye, üst etnik/ırksal grupların üyelerinden daha fazla karşı çıkmaktadırlar.

Sosyal kimlik kuramına göre, özellikle grup temelli hiyerarşi istikrarsız veya gayri meşru görünüyorsa astlar grup temelli hiyerarşiye baskın olanlardan daha fazla karşı çıkacaklardır (örn., Bettencourt ve ark., 2001; Sidanius ve ark. 2001; Wright, Taylor ve Moghaddam, 1990). Başka bir deyişle, genel olarak, sosyal baskınlık kuramı,

astların sosyal baskınlık yöneliminde baskınlardan (grup temelli hiyerarşiye daha karşıt) daha düşük olmasını bekler. İmaj kuramı, gerçekçi grup çatışması kuramı ve sosyal hâkimiyet kuramı, baskınlardan grup temelli hiyerarşiyi onaylama eğiliminde olacağını ve astların buna karşı çıkacağını öne sürer (Lee, Pratto ve Johnson, 2011).

Lee, Pratto ve Johnson (2011)'da yaptığı çalışmada sosyal baskınlık yönelimi veya grup eşitsizliğini onaylamaya veya onaylamamaya yönelik genel yönelim üzerindeki grup farkı etki büyüklüklerinin bir meta-analizini yapmışlar ve baskın veya yüksek statülü ve alt veya düşük statülü gruplar arasında güçlü farklılıklar göstermişlerdir. Dini, ırksal, göçmenlik statüsü, etnik veya diğer gruplamalarda yüksek güçlü/üstün grupların sosyal baskınlık yönelimi düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Vargas-Salfate ve ark.,2018).

Sistemi meşrulaştırma açısından bakıldığında da Etiyopya'da bulunan din grupları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Yukarıdaki sosyal baskınlık yönelimi tartışmasına benzer bir şekilde Etiyopya'da yüksek statülü grup olarak bilinen Ortodoks Hristiyan katılımcılar diğerlerine göre daha yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahiptir. Ancak bu bulgu sistemi meşrulaştırma kuramının temel argümanı ile uyumsuzdur. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre dezavantajlı grupların üyeleri, sosyal sistemi ve yetkilileri avantajlı grupların üyelerinden daha fazla desteklemek eğilimindedir (Jost ve ark., 2004; Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Burgess, 2000; Jost, Banaji ve Nosek, 2004; Jost ve ark., 2003; Jost ve Hunyady, 2002, 2005; Kay, Jimenez, ve Jost, 2002; Kay ve Jost, 2003; McCoy ve Major, 2007). Bu varsayımı destekleyen bulgular da vardır. Örneğin, büyük bir temsili ulusal örneklem kullanarak, Henry ve Saul (2006), Kolombiya'daki Mestizo ve Yerli halkın devlet politikalarını destekleme olasılığının yüksek statülü Hispanik gruptan daha fazla olduğunu göstermiştir. Sniderman ve Piazza (1993), Afrikalı Amerikalıların, Avrupalı Amerikalılardan daha fazla kendi gruplarıyla ilgili olumsuz kalıp yargılara destek olduklarını bulmuşlardır.

Jost ve ark. (2003) da çeşitli statü ölçütlerini göz önünde bulunduran bir dizi anket yürütmüştür. Düşük statülü grupların, sistemi yüksek statülü gruplardan daha fazla meşrulaştırma eğiliminde olduğunu bulmuşlardır. Afrikalı Amerikalılar, vatandaşlık haklarının sınırlandırılmasını ve hükümete yönelik eleştirileri oldukça desteklemişlerdir (Çalışma 1). Düşük gelirli Latinler ABD hükümetine güvenmekte ve hükümetin herkesin yararına çalıştığına inanmaktadır (Çalışma 2). Düşük gelirli katılımcılar, ücretlerdeki büyük farklılıkların “insanları sıkı çalışmaya yönlendirmek için gerekli” olduğuna inanmışlardır (Çalışma 3). Son olarak, düşük gelirli katılımcılar ve Afrikalı Amerikalılar, ekonomik eşitsizliğin hem arzu edilir hem de haklı olduğunu kabul etmişlerdir (Çalışma 4).

Ancak bu çalışmanın mevcut bulgusunu desteklemekte olan bazı çalışma örnekleri de vardır (Örneğin, Brandt, 2013; Caricati, 2017; Caricati ve Lorenzi-Cioldi, 2012). Vargas-Selfate ve ark. (2018) Amerika, Batı ve Doğu Avrupa, Asya ve Okyanusya'dan 19 ülkede temsili çevrimiçi örneklemeler kullanarak yaptıkları uluslararası bir anketten sonra diğer her şey eşit olduğunda, sosyal statüdeki artışın, ulusal sistemi meşrulaştırma eğilimini yükselttiğini bulmuşlardır. Hetherington (1998)'e göre, daha yüksek gelire sahip kişilerin, daha düşük gelirli kişilere kıyasla hükümetlerine güvenme olasılıkları daha yüksektir. Brandt ve Reyna (2012) tarafından rapor edilen veriler ayrıca, yüksek statülü grupların düşük statülü gruplara kıyasla hükümetlerini ve toplumlarını meşru görme olasılıklarının ortalama olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Pek çok siyasi yorumcu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki alt sınıfların ve işçi sınıflarının Demokratlara karşı Cumhuriyetçilere oy vererek kendi çıkarlarına karşı oy kullandığını iddia etse de (örneğin, Frank, 2004; akt. Vargas-Salfate, 2018), büyük ölçekli anket araştırmaları durumun çok nadiren böyle olduğunu ve aslında

Demokratların yoksullar arasında tutarlı bir oy avantajına sahip olduğunu bulmuşlardır (Bartels, 2006; Gelman ve ark.,2007; akt. Vargas-Salfate, 2018).

Sistemi meşrulaştırma kuram'ını anlamaya çalışan pek çok araştırmacı, sistemi meşrulaştırma kuram'nın ancak dezavantajlı ve avantajlı gruplar arasındaki statü farkının meşru olarak sağlandığı görüldüğünde ve sistemin kaçınılmaz ve istikrarlı olduğu algılandığında etkili olabileceğini öne sürmüşlerdir (Örneğin, Bettencourt ve ark., 2001; Friesen ve ark., 2019; Kunst ve ark., 2017; Owuamalan ve ark., 2017; Owuamalan, Rubin ve Issmer, 2016; Rubin ve Hewston, 2004; Sidanius ve ark., 2001; Wright, Taylor ve Moghaddan, 1990). Sosyal kimlik kuramı, özellikle grup temelli hiyerarşi istikrarsız veya gayri meşru görünüyorsa, astların grup temelli hiyerarşiye baskın olanlardan daha fazla karşı çıktığını ima eder (örn., Bettencourt ve ark., 2001; Tajfel ve Turner, 1979; Sidanius ve ark., 2001; Wright, Taylor ve Moghaddam, 1990). Sosyal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1979), grup sınırları geçirgen olmadığında ve sosyal hiyerarşi istikrarlı ve meşru olduğunda, yüksek statülü grupların üyelerinin üstünlüklerini vurgulama hakkına sahip olduklarını iddia etmektedir. Ayrıca, düşük statülü grupların üyeleri statükoyu sorgulamama ve statüyle ilgili boyutlarda dış grubu tercih etme eğiliminde olabilmektedirler (örn., Spears, Jetten ve Doosje, 2001). Sistem istikrarsız olarak algılanırsa, düşük statülü bireylerin sistem meşrulaştırmasından ziyade sosyal değişim faaliyetlerine katılma olasılıkları daha yüksek olacaktır (Tajfel ve Turner, 1986). Kunst ve ark. (2017), sosyal istikrar altında, statükoya meydan okumanın maliyetinin çok yüksek olduğunu, bu nedenle düşük statülü bireylerin buna karşı savaşmayı tercih etmeyeceğini savunmuştur. Bu görüşte temel nokta sistem istikrarlılığıdır ve sistemi meşrulaştırma ile ilgisi gelecekteki çalışmalarda ele alınmalıdır.

Etiyopya'daki mevcut gerçek, baskın dini ve etnik grupların mevcut konumlarında meşru olarak oturmadığını ve rakip grupların baskın grupların

hâkimiyetini kabul etme niyeti olmadığını göstermektedir. Etiyopya'daki sosyo-politik sistem, bazen şiddetli çatışmalara yol açan etnik ve dini rekabetler nedeniyle genellikle istikrarsızdır (Rodney, 2021; Semir, 2019; Simon, 2020; Uluslararası Kriz Grubu, 2018). Etiyopya tarihi bir dizi dini ve etnik huzursuzlukla doludur. Örneğin son zamanlardaki ayaklanma, Tigray etnik grubunun Etiyopya'da 27 yıl süren uzun baskınlığını ortadan kaldırmıştır. Etiyopya'daki düşük statülü etnik ve dini grupların çoğunluğu, sistemi meşrulaştırma varsayımlarını doğrulamamaktadır. Dolayısıyla Etiyopya'daki sistem istikrarsızlığının ülkedeki düşük statüdeki etnik ve dini gruplarda düşük sistemi meşrulaştırma ile sonuçlandığını söyleyebiliriz. Etiyopya'daki siyasi istikrarsızlık, rakip etnik ve dini grupları sosyal değişim faaliyetlerine aktif olarak katılmaya teşvik etmiş olabilir ve ülkedeki mevcut sisteme sürekli itiraz etmelerine yol açmış olabilir. Siyasi aktivizm ve sosyal medyanın yaygınlığı, Etiyopya'daki düşük statülü dini ve etnik gruplar tarafından bildirilen düşük sistemi meşrulaştırma düzeyine katkıda bulunmuş olabilir.

Bulgulara göre, Protestan Hristiyan katılımcılar Müslümanlardan daha yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahiptir. Bunun sebebi de Protestanlığın Hristiyanlığın bir parçası olması ve Ortodoks Hristiyanlıkla paylaştığı birçok ortak sembol ve değer (Örneğin, bayramları, din sembolleri, bazı din kitapları vb.) olabilir. Başka bir olası sebebi de Protestan Hristiyanlığın Ortodoks Hristiyanlıkla ve Müslümanlıkla kıyasladığımızda ülkenin en yeni dini olması ve inananlarının birçoğunun da Ortodoks Hristiyanlardan ve Müslümanlardan dinini değiştirip gelenlerden oluşması olabilir.

Ortodoks Hristiyanların hem dini görelî yoksunluk hem de etnik görelî yoksunluk puanları hem Protestanlarınkinden hem de Müslümanlarınkinden anlamlı olarak daha düşüktür. Yukarıda tartışıldığı gibi Etiyopya'daki en baskın dini grup olarak Ortodoks Hristiyanlar hem sistemi meşrulaştırma hem de sosyal baskınlık yönelimi açısından en yüksek puanlara sahiptir. Dolayısıyla, mevcut sistemi meşrulaştıran ve

hıyerarşıde baskın gruplardan olan kışilerin, alt statü gruplarına kıyasla etnik görelı yoksunluk ve dını görelı yoksunluk düzeylerinin daha düşük olması beklenebilir. Önceki bazı çalışmaları bu durumu destekler niteliktedir (Örneğın, Caricati ve Larent-Cioldi, 2012; Jost and ark., 2003; van der Toorn ve ark., 2010). Yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahip olanların gelirlerini daha adil olarak algıladıklarına, ekonomik durumlarından ve genel olarak yaşamlarından daha memnun olduklarına dair kanıtlar vardır (Jost ve ark., 2003; van der Toorn ve ark., 2010). İnsanlar sistemi ne kadar çok adil ve meşru görürlerse hissettikleri görelı yoksunluk ta o kadar az olacaktır (Caricati ve Lorenzo-Cioldi, 2012).

Ayrıca, 2007 nüfus sayımına göre, Tigray nüfusunun yaklaşık %96'sı birincil din olarak Hristiyanlığı kabul etmektedir: %99,50'si Ortodoks, %0,088'i Protestan ve %0,38'i Katolik'tir. Bu durum da Ortodoks Hristiyan katılımcılar tarafından bildirilen düşük etnik görelı yoksunluk ve dını görelı yoksunluk seviyesine katkıda bulunmuş olabilir. Diğer taraftan, tarihsel olarak dışlanmış Müslümanların hem dını görelı yoksunluk hem de etnik görelı yoksunluk düzeylerinin yüksek olması da beklendik bir bulgudur.

III.4. Etiyopya'daki Üç Büyük Etnik Grup (Tigre, Amhara ve Oromo) Öğrencileri Arasında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma, Dini Görelı Yoksunluk ve Etnik Görelı Yoksunluk Puanları Açısından Gözlenen Farklılıkların Tartışılması

Grup türünün dinden etnik kökene değışmesi dışında IV.3 ve IV.4 bölümlerindeki konular hemen hemen aynıdır. Bölüm IV.3'te, Ortodoks Hristiyanlığın Etiyopya'daki en baskın dını grup olduğu ve katılımcılarının sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nde anlamlı bir şekilde en yüksek puanları, dını görelı yoksunluk ve etnik görelı yoksunluk'tan ise anlamlı olarak en düşük puanları aldıkları

tespit edilmiştir. Öte yandan Etiyopya'da bulunan en düşük statülü dini grup olarak Müslüman katılımcılar sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nden en düşük puanı ve dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk ise en yüksek puanı almışlardır. Benzer şekilde aynı konuya etnik açıdan baktığımızda, Tigrelilerin Etiyopya'daki en baskın etnik grup olduğu görülmektedir. Tigre etnik grubundan gelmiş katılımcılar, sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nde en yüksek puana; dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk'te ise en düşük puana sahiplerdir. Tigrelileri, Oromo etnik grubundan katılımcılara kıyasla sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nde daha yüksek, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk ise daha düşük puan alan Amhara etnik grubu izlemektedir. Öte yandan, ülke toplam nüfusunun neredeyse %35'ine yakınıni oluşturan Oromo etnik grubu, yukarıdaki tartışmalarda Müslüman katılımcılarla benzer bir şekilde sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nde en düşük puana sahipken dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk'te ise en yüksek puana sahiptir.

Tigray etnik grubu 1991'den 2018'e kadar ülkenin her sektörüne egemen olmuştur (Örneğin, Aalenö 2018; Balcha, 2009; Mamdani, 2019; McCracken, 2004; Zeleke, 2009). Etiyopya'nın en baskın etnik grubu olarak dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk'te en düşük puanı almaları ve sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nden ise en yüksek puanı almaları beklenebilir bir sonuçtur. Bu Çalışma döneminde Tigrelilerin baskınlığı olmasına rağmen Amharanın da 1991 öncesi Etiyopya'da en baskın etnik grup olduğu bilinmektedir. Tigrelilerin baskın olduğu dönemlerde de ülkenin her sektöründe tarihsel birikimlerinin avantajlarını kullanarak hükümet ve bürokrasisinde önemli bir paya sahip olmuşlardır. Bununla birlikte, Oromo etnik grubu ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen, ülkenin sosyo-politik sistemindeki rolü adil değildir (Örnek, Ezekiel, 2016; Tagel, 2020; Wintana, 2017). Bu da Oromoların en yüksek etnik görelî yoksunluk seviyesine sahip olmalarının temel

nedeni olabilir. Ayrıca, bu çalışmaya katılanlar da dâhil olmak üzere Tigray ve Amhara halkının çoğu Ortodoks Hristiyanlığın mensuptur ve bu da düşük düzeyde dini görelî yoksunluk göstermelerinin temel sebebi olabilir. Ancak, bu çalışmaya katılanlar da dâhil olmak üzere Oromo halkının yarısından fazlası İslam dinine mensuptur ve bu nedenle en yüksek dini görelî yoksunluk düzeyine sahip olmaları anlaşılabilir.

III.5. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Dini ve Etnik Görelî Yoksunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerde Sistemi Meşrulaştırmanın Aracı Rolü ve Grup Statüsünün Düzenleyici Rolü ile İlgili Bulguların Tartışılması

Sosyal baskınlık yönelimi ve dini/etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rolünü ve sosyal statünün düzenleyici rolünü test etmek için düzenleyici aracı modeli kullanılmıştır. Buna göre, hem Etiyopya'daki çalışmada hem de Türkiye'deki çalışmada sistemi meşrulaştırmanın sosyal baskınlık yönelimi ile dini/etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı etki rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgudan anlaşılacağı gibi yüksek düzeyde sosyal eşitsizlikleri sürdüren koşulları kabul etme ve hatta tercih etme eğilimi (yüksek sosyal baskınlık yönelimi) gösteren insanların kendi dini ve etnik grupları ile ilgili hissedebilecekleri görelî yoksunluğun düşük düzeyde olma olasılığı yüksektir çünkü bu insanlar sürekli mevcut sistemi meşrulaştırma eğilimindedirler. Bu durum bazı benzer çalışma bulgularıyla tutarlıdır (Örneğin, Jost ve Hunyaady, 2005; Jost, Fedrico ve Napier, 2009; Jost ve ark.,2003; Wakslak ve ark., 2007). Sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri yüksek olan ve mevcut sistemi meşrulaştıran bireylerin dini ve etnik grupları hakkında hissettikleri görelî yoksunluğun düşük olması beklenen bir sonuçtur. Daha önce yapılan bazı çalışmalar sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluğun olumsuz yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Örneğin, Jost ve Hunyaady, 2005; Jost, Fedrico ve Napier, 2009; Jost ve ark., 2003; Wakslak ve ark., 2007). Yüksek sistemi meşrulaştırma düzeyine sahip olanların gelirlerini daha adil olarak algıladıklarına, ekonomik durumlarından ve genel

olarak yaşamlarından daha memnun olduklarına dair kanıtlar vardır (Jost ve ark., 2003; van der Toorn ve ark., 2010). Sosyal baskınlık yönelimi güç ve kaynakları yöneten toplumsal hiyerarşileri haklı çıkarmaya ve sürdürmeye hizmet eden politikaları ve ideolojileri olumlu bir yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). İnsanlar sistemi ne kadar çok adil ve meşru görürlerse hissettikleri görelî yoksunluk ta o kadar az olacaktır (Caricati ve Lorenzo-Cioldi, 2012).

Diğer yandan, beklentilerle uyumlu şekilde, grup statüsünün sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk arasındaki ilişkide düzenleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Düzenleyici etkiye ait bu bulgu, sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluk üzerindeki doğrudan etkisinin (direct effect) düşük statülü ve yüksek statülü gruplar için farklı olduğuna işaret etmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, düşük statülü grupta sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır. Yüksek statülü grupta ise bu etkinin anlamlı olmadığı görülmektedir (bkz. Şekil 2 ve Şekil 3). Bu bulgunun Amharalı katılımcıların katkısıyla ortaya çıktığını söylenebilir. Yüksek statülü olarak bu çalışmada belirlediğimiz din grubu Ortodoks Hristiyanlıktır ve en büyük Ortodoks Hristiyan katılımcıya sahibi olan grubun Amhara olduğunu görebiliriz (105 katılımcısından 79'u (%75,20). Amhara katılımcılarının sosyal baskınlık yönelimi puanının da yüksek olmadığını ANOVA bulguları göstermiştir. Ayrıca Amhara katılımcılar en düşük dini görelî yoksunluk gösterenlerdendir. Ancak katılımcısının çoğunluğu Ortodoks olan Tigrelilerin en yüksek sosyal baskınlık yönelimi puanlarına ve en düşük dini görelî yoksunluk puanlarına sahip oldukları görülmüştür. Bu karmaşıklık yüksek statülü dini grupta sosyal baskınlık yönelimi'nin dini görelî yoksunluğu anlamlı olarak yordamamasına neden olmuş olabilir.

Sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordaması beklenen bir bulgudur ve benzer çalışmalarla (Jost ve Hunyaady, 2005;

Jost, Fedrico ve Napier, 2009; jost ve ark., 2003) da tutarlıdır. Sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri yüksek olan ve mevcut sistemi meşrulaştıran bireylerin dini ve etnik grupları hakkında hissettikleri görece yoksunluğun düşük olması beklenen bir sonuçtur. Örneğin, Jost ve Hunyaady (2005), Jost, Fedrico ve Napier (2009), jost ve ark. (2003) ve waksrak ve ark.'nın (2007) belirttiği gibi sistemi meşrulaştırma eylemleri ve görece yoksunluk olumsuz yönde ilişkilidir. Bulgulara göre de sistemi meşrulaştırma ve görece yoksunluk olumsuz yönde ilişkilidir. Sosyal baskınlık yönelimi de güç ve kaynakları yöneten toplumsal hiyerarşileri haklı çıkarmaya ve sürdürmeye hizmet eden politikaları ve ideolojileri olumlu yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Ayrıca sosyal baskınlık yönelimi etnik zulüm ve savaşa desteğini de olumlu yönde yordamaktadır. Tersine sosyal baskınlık yönelimi hiyerarşiyi zayıflatan ideolojileri (örneğin- sosyalizm, feminizm ve çok kültürlülük gibi) ve politikaları (örneğin- cömert sosyal refah, dış yardım, göçmen ve sığınmacıların kabulü ve güçlü işçi sendikalarına destek gibi değişkenleri) olumsuz yönde yordamaktadır (Kleppesto ve ark., 2019). Böylece düşük statü gruplarda sosyal baskınlık yöneliminin görece yoksunluk düzeylerini olumsuz yönde yordaması beklenen bir sonuçtur.

Aynı çalışma, Etiyopya örneğinde yalnızca düzenleyici değişken etnik statüsü ve bağımlı değişken ise etnik görece yoksunluk olarak değiştirilerek tekrar edilmiştir. Burada da grup statüsünün sosyal baskınlık yönelimi ile etnik görece yoksunluk arasındaki ilişkide düzenleyici bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Düzenleyici etkiye ait bu bulgu, sosyal baskınlık yöneliminin etnik görece yoksunluk üzerindeki doğrudan etkisinin (direct effect) düşük statülü ve yüksek statülü gruplar için farklı olduğuna işaret etmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, yüksek statülü grupta sosyal baskınlık yöneliminin etnik görece yoksunluğu pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır. Ancak düşük statülü grupta bu etkinin anlamlı olmadığı görülmektedir (düzenleyici etki için bkz. şekil 3). Bu sonuç, mevcut araştırma beklentisi ve önceki

araştırma bulguları ile çelişkilidir. Normalde, daha yüksek sosyal statü grubundan gelen ve daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi puanı alan kişilerin daha düşük etnik görelilik yoksunluk düzeyi gösterme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, hem Etiyopya'da hem bu çalışmada en baskın etnik grup olan Tigre etnik grubu yeleri, sosyal baskınlık yönelimi'nde anlamlı düzeyde en yüksek puanı ve etnik görelilik yoksunluk'te anlamlı düzeyde en düşük puanı almıştır. Bu nedenle, mevcut sonucu açıklamak zordur. Ayrıca, nceki düzenleyici sonucunda tartışıldığı gibi, benzer alanlarda yapılmış önceki çalışmalar daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi düzeyinin daha düşük görelilik yoksunluk düzeyi ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

SONUÇ, ÖNERİLER VE ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmanın bulgularına genel olarak baktığımızda, elde edilen sonuçlar sistemi meşrulaştırma kuramı dışında çalışmanın başında tartışılan tüm kuramsal çerçevelerle uyumludur. Bu nedenle, mevcut çalışmanın temel bir katkısı, sistemi meşrulaştırma kuramı'nın dış geçerliliğini, Batı ülkeleriyle sınırlı olan yaygın psikolojik araştırmalardan tamamen farklı bir kültürde test etmiş olmasıdır. Buna göre, mevcut çalışma, baskın grup ile alt statü grupları arasında yüksek düzeyde grup rekabetinin olduğu Etiyopya'da sistemi meşrulaştırma kuramı'nın dış geçerliliğin karşılanmadığını göstermiştir. Etiyopya'da sistemi meşrulaştırma kuramı'nın varsayımının aksine, düşük statülü dini ve etnik gruplar sistemi meşrulaştırma'da en düşük puanı alırken, daha yüksek statülü gruplar ise en yüksek puanı almıştır. Dolayısıyla, mevcut çalışma, sistemi meşrulaştırma kuramı'nın yalnızca düşük statülü grupların mevcut sistemin meşruiyetini kabul ettiği veya sistemin değiştirilmesinin çok zor olduğunu kabul etmelerini gerektiren istikrarlı bir sosyopolitik atmosferde çalıştığını bir kez daha göstermiştir.

Sistemi meşrulaştırma kuramı'nı anlamaya çalışan pek çok araştırmacı, sistemi meşrulaştırma kuramı'nın ancak dezavantajlı ve avantajlı gruplar arasındaki statü farkı meşru olarak görüldüğünde ve sistemin kaçınılmaz ve istikrarlı olduğu algılandığında etkili olabileceğini öne sürmüşlerdir (Örneğin, Bettencourt ve ark., 2001; Friesen ve ark., 2019; Kunst ve ark., 2017; Owuamalan ve ark., 2017; Owuamalan, Rubin & Issmer, 2016; Rubin ve Hewston, 2004; Sidanius ve ark., 2001; Wright, Taylor ve Moghaddan, 1990). Sosyal kimlik kuramı, özellikle grup temelli hiyerarşi istikrarsız veya gayri meşru görünüyorsa, astların grup temelli hiyerarşiye baskın olanlardan daha fazla karşı çıktığını ima eder (örn., Bettencourt ve ark., 2001; Tajfel ve Turner, 1979; Sidanius ve ark., 2001; Wright, Taylor ve Moghaddam, 1990). Sosyal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1979), grup sınırları geçirgen olmadığında ve sosyal hiyerarşi istikrarlı ve meşru

olduğunda, yüksek statülü grupların üyelerinin üstünlüklerini vurgulama hakkına sahip olduklarını iddia etmektedir. Ayrıca, düşük statülü grupların üyeleri statükoyu sorgulamazlar ve statüyle ilgili boyutlarda dış grubu tercih etme eğiliminde olabilirler (örn., Spears, Jetten ve Doosje, 2001). Sistem istikrarsız olarak algılanırsa, düşük statülü gruba üye bireylerin sistem meşrulaştırmasından ziyade sosyal değişim faaliyetlerine katılma olasılıkları daha yüksek olacaktır (Tajfel ve Turner, 1986). Kunst ve ark. (2017), sosyal istikrar altında, statükoya meydan okumanın maliyetinin çok yüksek olduğunu, bu nedenle düşük statülü bireylerin buna karşı savaşımayı tercih etmeyeceğini savunmuştur. Bu yaklaşımda temel nokta sistem istikrarlılığıdır ve sistem meşrulaştırma ile ilgili gelecekteki çalışmalarda bu nokta ele alınmalıdır.

Bu çalışma aynı zamanda sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk düzeyleri açısından, nispeten daha demokratik ve ekonomik olarak daha gelişmiş ve istikrarlı olan Türkiye'yi demokratik olmayan ve az gelişmiş Etiyopya ile karşılaştırmaya çalışmıştır. Sonuçlar, sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma düzeyinin demokratik olmayan ve az gelişmiş Etiyopya'da genellikle daha yüksek olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, iki ülkede söz konusu değişkenler açısından farklılıkların olması Türkiye'de demokratik kültürün varlığı, eşitlik ve özgürlüğün varlığı, gelir eşitsizliklerinin daha düşük düzeyde olması gibi etmenlerle ilişkili olabilir. Diğer bir deyişle, Etiyopya'da demokratik kültürün, özgürlüğün ve eşitliğin eksikliği ve daha yüksek gelir eşitsizliği, Türkiye'ye kıyasla daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma ve görelî yoksunluk seviyelerine neden olmuş olabilir.

Ayrıca Etiyopya ve Türkiye'de sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırma aracılık rolü oynamıştır. Bu nedenle, insanlar daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi gösterdiğinde ve mevcut sistemi

meşrulaştırdığında, daha düşük görelî yoksunluk seviyesi hissetmeleri olası bulunmuştur. Bu bulgu, kültürler arası psikolojiye önemli bir katkı olarak görülebilir.

Ancak sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sosyal statünün düzenleyici rolünü dini sosyal statü dışında elde edilen sonuçlar açısından bu çalışmanın varsayımları ve alandaki mevcut literatürle tutarsızdır. Daha yüksek statülü etnik grupta sosyal baskınlık yönelimi, etnik görelî yoksunluğu pozitif yönde anlamlı olarak yordamıştır. Oysa sosyal baskınlık yönelimi'nin etnik görelî yoksunluğu daha düşük statülü gruplarda pozitif bir yönde yordaması beklenmekteydi.

Mevcut araştırma, çalışma sürecinde bazı sınırlılıklarla da karşılaşmıştır. Etiyopya gibi demokratik olmayan bir ülkede siyasi veri toplamanın zorlukları yaşanmıştır. Siyasetle ilgili araştırmalara katılma korkuları nedeniyle insanları bu çalışmaya katılmaya ikna etmek çok zor olmuştur. Etiyopya'da bu çalışma konusuyla ilgili daha önce araştırma yapılmamış olması da başka bir zorluk olmuştur. Örnekleme sadece üniversite öğrencilerinin alınmış olması da bulguların genellenebilirliği açısından önemli bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

Sosyal psikoloji kuramlarına getirilen en büyük eleştirilerden biri, bu kuramların büyük ölçüde Batı kültürlerinde test edilmiş olmasıdır. Farklı bir kültürde gerçekleşen çalışmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışma, Etiyopya'da benzer konularda yapılacak olan sonraki çalışmalar için de yol gösterici olacaktır.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Etiyopya'daki siyaset sisteminde büyük rol oynayan, en kalabalık ve en rekabetçi üç etnik grup olan Oromo, Amhara ve Tigrayları sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırmaktır. Aynı zamanda söz konusu üç grupta yer alan Müslüman ve Hristiyan katılımcılar da sosyal baskınlık yönelimi, görelî yoksunluk ve sistemi meşrulaştırma açısından karşılaştırılmışlardır. Araştırmanın diğêr bir amacı, sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rol oynayıp oynamadığını bulmaktır. Ayrıca, bu araştırma sosyal baskınlık yönelimi ve görelî yoksunluk düzeyleri arasındaki ilişkide grup statüsü düzenleyici rol oynayıp oynamadığını test etmiştir. Araştırmanın son amacı ise söz konusu değişkenler açısından uzun yıllar boyunca Cumhuriyetle yönetilmiş olan Türkiye ve Etiyopya'yı karşılaştırmaktır.

Bu çalışmaya 551 lisans öğrencisi (Etiyopya'dan 301 ve Türkiye'den 249) katılmıştır. Araştırmanın verileri, Demografik Bilgi Formu, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeğı, Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğı, Algılanan Etnik Görelî Yoksunluk Ölçeğı ve Algılanan Din Görelî Yoksunluk Ölçeğı kullanılarak toplanmıştır. Ölçekler araştırmacı tarafından Etiyopya diline uyarlanmış, güvenirlik ve geçerlik testleri yapılmıştır.

Etiyopyalı katılımcıların Türkiyeli katılımcılardan daha yüksek sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma ve etnik görelî yoksunluk düzeyi sahip oldukları görölmektedir. Etiyopya'nın en baskın dini grubunu temsil eden Ortodoks Hristiyanlığa üye olan katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma düzeyinin alt grubunu temsil eden Müslüman ve Protestan Hristiyan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğı görölrken, dini görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk düzeylerin ise en düşük olduğı görölmektedir. Tigre etnik grubundan gelmiş katılımcılar, sistemi meşrulaştırma ve sosyal baskınlık yönelimi'nde en yüksek; dini

görelî yoksunluk ve etnik görelî yoksunluk'ta ise anlamlı olarak en düşük puana sahiptir. Hem Etiyopya'daki çalışmada hem de Türkiye'deki çalışmada sistemi meşrulaştırma'nın sosyal baskınlık yönelimi ile dini görelî yoksunluk/etnik görelî yoksunluk arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı anlaşılmaktadır. Düşük statülü dini grupta sosyal baskınlık yöneliminin dini görelî yoksunluğu negatif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır. Yüksek statülü etnik grupta sosyal baskınlık yöneliminin etnik görelî yoksunluğu pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sosyal Baskınlık, Sistemi Meşrulaştırma, Din Görelî Yoksunluk, Etnik Görelî Yoksunluk, Sosyal Statü

ABSTRACT

The aim of this research was to compare the Oromo, Amhara and Tigrays, the three most populous and competitive ethnic groups in Ethiopia, that play a major role in the political system of the country, in terms of the level of social dominance orientation, relative deprivation and system justification. Furthermore, Muslim and Christian participants in these three groups were compared in terms of social dominance orientation, relative deprivation and system justification. Another aim of the research was to find out whether system justification plays a mediating role in the relationship between social dominance orientation and relative deprivation. In addition, this study tested whether group status plays a moderator role in the relationship between social dominance orientation and relative deprivation levels. The final aim of the research was to compare a more democratic and stable Turkey with Ethiopia in terms of the variables under study.

551 undergraduate students (301 from Ethiopia and 249 from Turkey) participated in this study. The data of the study were collected using Demographic Information Form, Social Dominance Orientation Scale, System Justification Scale, Perceived Ethnic Relative Deprivation Scale and Perceived Religion Relative Deprivation Scale. The scales were adapted to the Ethiopian language by the researcher, and reliability and validity tests were conducted.

It is seen that Ethiopian participants have higher SBY, SM, and EGY levels than Turkish participants. Members of the Orthodox Christianity participants, who represent the most dominant religious group in Ethiopia, were scored higher in System justification, Social Dominance Orientation and Relative Deprivation compared with the Muslim and Protestant Christian participants who represented the subordinate groups in the country. But the Orthodox participants scored the lowest in Ethnic and religious relative deprivations.

Participants from the Tigre ethnic group significantly scored the highest on System Justification and Social dominance orientation and significantly lower on Ethnic and religious relative deprivations. In both studies conducted in Ethiopia and Turkey it is confirmed that System Justification played a mediating role in the relationship between Social dominance orientation and Ethnic and religious relative deprivations. It is understood that in the low-status Religion group, social dominance orientation predicted relative religious deprivation negatively and significantly. It is understood that in the high-status ethnic group, social dominance orientation predicts ethnic relative deprivation positively and significantly.

Keywords: Social Dominance Orientation, Social Dominance, System Justification, Religious Relative Deprivation, Ethnic Relative Deprivation, Social Status

KAYNAKÇA

- Aalen, L.(2018, February 17). Why is Ethiopia in upheaval? This brief history explains a lot. *The Washington Post*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/02/17/why-is-ethiopia-in-upheaval-this-brief-history-explains-a-lot/?utm_term=.1722583f9d77
- Aalen, L and Muriaas, R (2018). *Manipulating Political Decentralisation: Africa's Inclusive Autocrats* . London: Routledge.
- Aaron, T. (1992). 'Is Federalism Viable in Ethiopia?' In Marcus, H.G. (ed.) *Proceedings of the Sixth MSU Conference on Northeast Africa*, East Lansing: MSU Press.
- Abbink,J. (2011): Ethnic-based federalism and ethnicity in Ethiopia: reassessing the experiment after 20 years. *Journal of Eastern African Studies*, 5:4, 596-618.
- Akbaş, G. (2010). *Social identity and perceptions of intergroup relations: The case of Alevis and Sunnis in Amasya*. Unpublished Master Thesis, Middle East Technical University.
- Asafa, J. (1993). *Oromia & Ethiopia: State Formation and Ethnonational Conflict 1868-1992*, Boulder: Lynne Rienner.
- Balcha, B. (2009, May 8). A minority domination and ethnic federalism in Ethiopia. *ethiopianreview.com*. Retrieved from <http://ethiopianreview.com/content/9690>
- Bahru, Z. (1991). *A History of Modern Ethiopia, 1855-1974*, London: James Currey.
- Besir, C., and Magalhães, P. (2016). How people understand democracy: a social dominance approach. In *How europeans view and evaluate democracy*, ed. Hanspeter Kriesi, 90–110. Oxford: Oxford University Press.
- Bettencourt, B. A., Charlton, K., Dorr, N., & Hume, D. L. (2001). Status differences and in-group bias: A meta-analytic examination of the effects of status stability, status legitimacy, and group permeability. *Psychological Bulletin*, 127, 520-542. doi:10.1037/0033-2909.127.4.520
- Blenner, J. A. (2015). Sexual minority stigma and system justification theory: How changing the status quo impacts marriage and housing equality. Retrieved from www.proquest.com

- Brandt, M. J. (2013). Do the disadvantaged legitimize the social system? A large-scale test of the status legitimacy hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104, 765–785. <https://doi.org/10.1037/a0031751>
- Brandt, M. J., Reyna, C. (2012). Social dominance or system justification? The acceptance of inequality and resistance to social change as unique system-relevant motivations. *Social Science Research Network*. doi:10.2139/ssrn.2165690
- Branthwaite, A., Doyle, S., & Lightbown, N. (1979). The balance between fairness and discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 9, 149-163. doi:10.1002/ejsp.2420090204
- Cameron, J.E. (2004). A three-factor model of social identity. *Self and Identity*, 3(3), 239-262.
- Caricati, L. (2017). Testing the status-legitimacy hypothesis: A multilevel modeling approach to the perception of legitimacy in income distribution in 36 nations. *Journal of Social Psychology*, 157, 532–540. <https://doi.org/10.1080/00224545.2016.1242472>
- Caricati, L., & Lorenzi-Cioldi, F. (2012). Does status matter? Testing hypotheses from strong form of System Justification Theory. *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 25(1), 67–95.
- Central Statistical Agency [CSA]. (2008). *Summary and statistical report of the 2007 population and housing census*. Addis Ababa: FDRE Population Census Commission.
- Commins, B., & Lockwood, J. (1979b). Social comparison and social inequality: An experimental investigation of intergroup behaviour. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, 18, 285–289. doi:10.1111/j.2044-8260.1979.tb00338.x
- Crosby, F. (1984). Relative deprivation in organizational settings. *Research in Organizational Behavior*, 6, 51-93.
- Erwin van Veen (2016). *Perpetuating power: Ethiopia's political settlement and the organization of security*. The Clingendael Institute: The Netherlands.

- Ezekiel, G. (2016). An Oromo dilemma: The national question and democratic transition. *Addis Standard*. <https://addisstandard.com/oromo-dilemma-national-question-democratic-transition/>
- Fischer, R., Katja H., and Chris G. S. (2012). Cultural and Institutional Determinants of Social Dominance Orientation: A Cross-Cultural Meta-Analysis of 27 Societies. *Political Psychology*, 33 (4), 437-67.
- Freedom House. (2016). *Freedom in the World 2016*. Retrieved from https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FITW_Report_2016.pdf
- Friesen, J. P., Kay, A. C., Eibach, R. P., & Galinsky, A. D. (2014). Seeking structure in social organization: Compensatory control and the psychological advantages of hierarchy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106, 590-609. doi:10.1037/a0035620
- Friesen, J. P., Laurin, K., Shepherd, S., Gaucher, D., and Kay, A. C. (2019). System justification: experimental evidence, its contextual nature, and implications for social change. *Br. J. Soc. Psychol.* 58, 315–339. doi: 10.1111/bjso.12278
- Guimond, S. & Dube-Simard, L. (1983). Relative deprivation theory and the Quebec nationalist movement: The cognition-emotion distinction and the personal-group deprivation issue. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(3), 526-535.
- Hayes, A. (2019). *The PROCESS macro for SPSS and SAS*. Downloaded from <http://www.processmacro.org/download.html> on February 5, 2019.
- Henry, P.J and Andrea Saul (2006). "The Development of System Justification in the Developing World". *Social Justice Research*. 19 (3): 365–378. doi:10.1007/s11211-006-0012-x
- Hetherington, Marc J. (1998). "The Political Relevance of Political Trust." *American Political Science Review* 92: 791–808
- Hofstede, G. (2022). *Hofstede Insights*. <https://www.hofstede-insights.com/product/compare-countries/>

- Jost, J. T., & Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33, 1-27.
- Jost, J. T., Banaji, M. R., & Nosek, B. A. (2004). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25, 881-919.
- Jost, J.T., & Burgess, D. (2000). Attitudinal ambivalence and the conflict between group and system justification motives in low status groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 293-305.
- Jost, J. T., Federico, C. M., & Napier, J. L. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307-337.
- Jost, J. T., & Hunyady, O. (2002). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13, 111-153.
- Jost, J. T., & Hunyady, O. (2005). Antecedents and consequences of system-justifying ideologies. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 260-265.
- Jost, J. T., Pelham, B. W., & Carvallo, M. R. (2002). Non-conscious forms of system justification: Implicit and behavioral preferences for higher status groups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 38, 586-602.
- Jost, J. T., Pelham, B. W., Sheldon, O., & Ni Sullivan, B. (2003). Social inequality and the reduction of ideological dissonance on behalf of the system: Evidence of enhanced system justification among the disadvantaged. *European journal of social psychology*, 33(1), 13-36.
- Jost, J. T., & Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism and social policy attitude among african americans and european americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36, 209-232.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve başka bazı değişkenler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karbo, T. (2013). Religion and social cohesion in Ethiopia. *International Journal of Peace and Development Studies Vol. 4(3)*, pp. 43-52.

- Kay, A. C., Gaucher, D., Napier, J. L., Callan, M. J., Laurin, K. (2008). God and the government: Testing a compensatory control mechanism for the support of external systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 18-35.
- Kay, A. C., Gaucher, D., Peach, J. M., Laurin, K., Friesen, J., Zanna, M. P., & Spencer, S. J. (2009). Inequality, discrimination, and the power of the status quo: Direct evidence for a motivation to see the way things are as the way they should be. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 421-434.
- Kay, A. C., Jimenez, M. C., & Jost, J. T. (2002). Sour grapes, sweet lemons, and the anticipatory rationalization of the status quo. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1300-1312.
- Kay, A. C., & Jost, J. T. (2003). Complementary justice: Effects of “poor but happy” and “poor but honest” stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 823-837.
- Kleppestø, T., Czajkowski, N., Vassend, O., Røysamb, E., Eftedal, N., Sheehy-Skeffington, J., Kunst, J. R., Thomsen, L. (2019). Correlations between social dominance orientation and political attitudes reflect common genetic underpinnings. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(36), 17741–17746. <https://doi.org/10.1073/pnas.1818711116>
- Klein, O., & Azzi, A. (2001). Do high status groups discriminate more? Differentiating between social identity and equity concerns. *Social Behavior and Personality*, 29, 209–221. doi:10.2224/sbp.2001.29.3.209
- Kunst, J. R., Fischer, R., Sidanius, J., & Thomsen, L. (2017). Preferences for group dominance track and mediate the effects of macro-level social inequality and violence across societies. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 114, 5407-5412. doi:10.1073/pnas.1616572114
- Larebo, H. (1987). The Ethiopian Orthodox Church and Politics in the Twentieth Century: Part I. *Northeast African Studies*, Vol. 9, No. 3 (1987), pp. 1-17
- Levin, S., & Sidanius, J. (1999). Social dominance and social identity in the United States and Israel: Ingroup favoritism or outgroup derogation? *Political Psychology*, 20(1), 99–126. doi:10.1111/ 0162-895X.00138

- Lee, I.-C., Pratto, F., & Johnson, B. T. (2011). Intergroup consensus/disagreement in support of group-based hierarchy: An examination of socio-structural and psycho-cultural factors. *Psychological Bulletin*, 137, 1029-1064. <https://doi.org/10.1037/a0025410>
- Lorenzi-Cioldi, F. (2006). Group status and individual differentiation. In T. Postmes & J. Jetten (Eds.), *Individuality and the group: Advances in social identity* (pp. 93-115). London: Sage.
- Lovise, A. (2002). Ethnic Federalism in Dominant Party state: The Ethiopian Experience 1991-2000. Chr. Michelsen Institute Development Studies and Human Rights: Retrived From <https://www.cmi.no/publications/file/769-ethnic-federalism-in-a-dominant-partystate.pdf>
- Lubo, T. (2012). The post 1991 'inter-ethnic' conflicts in Ethiopia: An investigation. *Journal of Law and Conflict Resolution* 4(4), pp. 62-69
- Mamdani, M. (2019, January 3). The Trouble With Ethiopia's Ethnic Federalism. *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2019/01/03/opinion/ethiopia-abiy-ahmed-reforms-ethnic-conflict-ethnic-federalism.html>
- Martin, J. (1986). The tolerance of injustice. In J. M. Olson, C. P. Herman & M. P. Zanna (Eds), *The Ontario Symposium: Vol. 4. Relative deprivation and social comparison* (217-242). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Matthew J. McCracken, *Abusing Self-Determination and Democracy: How the TPLF is Looting Ethiopia*, 36 Case W. Res. J. Int'l L. 183 (2004) Available at: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss1/8>
- McCoy, S. T., & Major, B. (2007). Priming meritocracy and the psychological justification of inequality. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 341-351.
- Merera, G.(1994). The new directions of Ethiopian politics: Democratizing multi-ethnic society. In: H. G. Marcus (ed.). *New trends in Ethiopian studies*, Papers of the 12th International Ethiopian Studies.
- Mohamed Salih, M. A. (2001). *African democracies and African politics*. London and Sterling, Virginia: Pluto Press.

- Mummendey, A., Simon, B., Dietze, C., Grunert, M., Haeger, G., Kessler, S., Schaferhoff, S. (1992). Categorization is not enough: Intergroup discrimination in negative outcome allocation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 28, 125–144.
- Necip, Y.& Serap, A. (2013). Sivil Toplum Kuruluşu Gönüllülerinin Sosyal Sistemin Meşruiyetine İlişkin Algıları, Adil Dünya İnancıları ve Sosyal Baskınlık Yönelimleri. *Toplum Ve Sosyal Hizmet Cilt 24, Sayı 1, Nisan 2013*.
- Owuamalam, C. K., Rubin, M., & Issmer, C. (2016). Reactions to group devaluation and social inequality: A comparison of social identity and system justification predictions. *Cogent Psychology*, 3(1), 1188442. doi:10.1080/23311908.2016.1188442
- Owuamalam, C. K., Rubin, M., Spears, R., & Weerabangsa, M. M. (2017). Why do people from low-status groups support class systems that disadvantage them? A test of two mainstream explanations in Malaysia and Australia. *Journal of Social Issues*, 73, 80-98. doi:10.1111/josi.12205
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 741–763. doi:10.1037/0022-3514.67.4.741.
- Preventing Further Conflict and Fragmentation in Ethiopia. (2018, February 1). *International Crisis Group*. <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/ethiopia/preventing-further-conflict-and-fragmentation-ethiopia>
- Reichl, A. J. (1997). Ingroup favouritism and outgroup favouritism in low status minimal groups: Differential responses to status-related and status-unrelated measures. *European Journal of Social Psychology*, 27, 617–633. doi:10.1002/(SICI)1099-0992
- Rodney, M. (2021, May 4). Ethiopia ‘at a crossroads’ amid spiraling ethnic conflict. *AP NEWS*. <https://apnews.com/article/ethiopia-ethnic-conflicts-coronavirus-africa-health-37b65b752727e265a735c301e59397f0>

- Rubin, M., & Hewstone, M. (2004). Social identity, system justification, and social dominance: Commentary on Reicher, Jost et al., and Sidanius et al. *Political Psychology*, 25, 823-844. doi: 10.1111/j.1467-9221.2004.00400.x
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice: A study of the attitudes to social inequality in Twentieth-century England inequality in 20th century England*. Berkeley: University of California Press.
- Sachdev, I., & Bourhis, R. Y. (1984). Minimal majorities and minorities. *European Journal of Social Psychology*, 14, 35–52. doi:10.1002/ejsp.2420140104
- Sachdev, I., & Bourhis, R. Y. (1987). Status differentials and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 17, 277–293. doi:10.1002/ejsp.2420170304
- Sachdev, I., & Bourhis, R. Y. (1991). Power and status differentials in minority and majority group relations. *European Journal of Social Psychology*, 21, 1–24. doi:10.1002/ejsp.2420210102
- Sachdev, I., & Bourhis, R. Y. (1991). Power and status differential in minority and majority group relations. *European Journal of social Psychology*, 21, 1-24.
- Scheepers, D., Spears, R., Doosje, B., & Manstead, A. S. R. (2006). Diversity in in-group bias: Structural factors, situational features, and social functions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 944–960. doi:10.1037/0022-3514.90.6.944
- Semir, Y. (2019). What is driving Ethiopia's ethnic conflicts? *EAST AFRICA REPORT: The Institute for Security Studies (ISS)*. https://media.africaportal.org/documents/What_is_driving_Ethiopias_ethnic_conflicts.pdf
- Sidanius, J. (1993). The psychology of group conflict and the dynamics of oppression: A social dominance perspective. In S. Iyengar W. McGuire (Eds.), *Explorations in Political Psychology*. Durham, NC: Duke University Press, 183-219.
- Sidanius, J., Devereaux, E., Pratto, F. (1992). A comparison of symbolic racism theory and social dominance theory: Explanations for racial policy attitudes. *Journal of Social Psychology*, 132: 377-395.

- Sidanius, J.; Levin, S.; Federico, C.; Pratto, F.(2001). Legitimizing ideologies: A social dominance approach. In: Jost, J., Major, B., editors. *The psychology of legitimacy*. New York, NY: Cambridge University Press; p. 307-331.
- Sidanius, J., Liu, J. (1992). Racism, support for the Persian Gulf War, and the police beating of Rodney King: A social dominance perspective. *Journal of Social Psychology*, 132: 685-700.
- Sidanius, J. and Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Sidanius, J., Pratto, F., Martin, M. ve Stallworth, L.M. (1991). Consensual racism and career tract: Some implications of social dominance theory. *Political psychology*, 12 (4), 691-720.
- Sidanus, J. ve Pratto, F. (2004). Social dominance theory: A new synthesis. . In J. T.Jost, J. Sidanus (Ed.), *Political Psychology*. New York: Psychology Press, 420-442.
- Sidanius, J., Pratto, F., van Laar, C. ve Levin, S. (2004). Social Dominance Theory: Its agenda and method. *Political Psychology*, 25 (6), 845-880.
- Simin, M. (2020, November 18). Ethiopia's internal conflict explained. *POLITICO*. <https://www.politico.eu/article/ethiopia-internal-conflict-explained/>
- Spears, R., Jetten, J., & Doosje, B. (2001). The (Ill)legitimacy of ingroup bias: From social reality to social resistance. In J. T. Jost & B. Major (Eds.), *The psychology of legitimacy. Emerging perspectives on ideology, justice and intergroup relations*. (pp. 332-362). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Tagel,G.(2020). Political questions of Oromos: Inescapable reality. *The Reporter*. <https://www.thereporterethiopia.com/article/political-questions-oromos-inescapable-reality>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33- 47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. Austin (Eds.), *The psychology of intergroup relations* (pp. 7-24). Chicago, IL: Nelson-Hall.

- Tamene, G.(1998). Features of the Ethiopian Orthodox Church and the Clergy. *Asian And African Studies*, 7, 1998, 1, 87-104
- Teshale, T. (1995). *The making of modern Ethiopia, 1896-1974*. Lawrenceville, NJ: The Red Sea Press.
- Tougas, F. & Veilleux, F. (1988). The influence of identification, collective relative deprivation, and procedure of implementation on women's response to affirmative action: A causal modeling approach. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 20(1), 15-28.
- Turner, J. C., & Brown, R. J. (1978). Social status, cognitive alternatives and intergroup relations. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations* (pp. 201–234). London, UK: Academic Press.
- United Nations Population Fund (2021). *World Population Dashboard Ethiopia*. <https://www.unfpa.org/data/world-population/ET>
- United Nations Statistics Divisions. (2017). Ethiopia: Country Profile. Retrieved From <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Ethiopia>
- Vanneman, R. D. & Pettigrew, T. F. (1972). Race and relative deprivation in the urban United States. *Race*, 8(4), 461-486.
- van der Toorn, J., Berkics, M., & Jost, J. T. (2010). System justification, satisfaction, and perceptions of fairness and typicality at work: A cross-system comparison involving the U.S. and Hungary. *Social Justice Research*, 23, 189-210.
- van der Toorn, J., Feinberg, M., Jost, J. T., Kay, A. C., Tyler, T. R., Willer, R., & Wilmoth, C. (2015). A sense of powerlessness fosters system justification: Implications for the legitimation of authority, hierarchy, and government. *Political Psychology*, 36, 93–110. <https://doi.org/10.1111/pops.12183>
- van der Toorn, J., Tyler, T. R., & Jost, J. T. (2011). More than fair: Outcome dependence, system justification, and the perceived legitimacy of authority. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47, 127–138. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.09.003>.

- Van Knippenberg, A. (1984). Intergroup differences in group perception. In H. Tajfel (Ed.), *The social dimension: Developments in European social psychology* (Vol. 2, pp. 560–578). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Vargas Salfate, S., Páez, D., Liu, J. H., Pratto, F., & Gil de Zúñiga, H. (2018). A comparison of social dominance theory and system justification: The role of social status in 19 Nations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(7), 1060-1076. doi: 10.1177/0146167218757455.
- Wright, S. C., Taylor, D. M., & Moghaddam, F. M. (1990a). Responding to membership in a disadvantaged group: From acceptance to collective protest. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 994-1003.
- Yazıcı, S., Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Bağlantıda]*. 7:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Young, J. (1997). *Peasant revolution in Ethiopia: The Tigray People's Liberation Front, 1975- 1991*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wakslak, C. J., Jost, J. T., Tyler, T. R., & Chen, E. S. (2007). Moral outrage mediates the dampening effect of system justification on support for redistributive social policies. *Psychological Science*, 18, 267-274.
- Walker, I. & Pettigrew, T. F. (1984). Relative deprivation theory: An overview and conceptual critique. *British Journal of Social Psychology*, 23(4), 301-310.
- Wintana, A.(2017). Identity Politics matters: The case of the Oromo people protests in Ethiopia and the role of Oromo-diaspora in New Media. *Researchgate*, https://www.researchgate.net/publication/344269038_Identity_Politics_matters_The_case_of_the_Oromo_people_protests_in_Ethiopia_and_the_role_of_Oromo-diaspora_in_New_Media
- Wright,S., Taylor, D. ve Moghaddam, F.(1990). Responding to membership in a disadvantaged group: From acceptance to collective protest. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58.994–1003.
- Zelege ,N. (2009, May 27). Minority ethnic domination of the military in Ethiopia:The central issue that has eluded candor national debate. *Zethiopia.com*. Retrieved from <http://zethiopia.com/index/?p=362>
- Zemelak, A. A. (2014). The politics of sub-national constitutions and local government in Ethiopia. *Perspectives on Federalism*, Vol. 6, issue 2.

EKLER

EK 1: Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz? _____ () Erkek () Kadın
2. Yaşınız? _____
3. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimini belirtiniz
- Köy () Kasaba () İlçe () İl () Büyükşehir ()
4. Okuduğunuz sınıfı belirtiniz: _____
5. Eğitim gördüğünüz üniversiteyi belirtiniz: _____
6. Ailenin sosyoekonomik düzeyi?
- Alt () Alt-Orta () Orta () Orta-Üst () Üst ()
7. Siyasal açıdan mevcut iktidarı/hükümeti destekleme düzeyinizi belirtiniz.
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9
- Hiç desteklemiyorum Tamamen destekliyorum
8. Siyasal görüşünüzü aşağıdaki ölçek üzerinde belirtiniz.
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9
- Sağ Sol
9. Etnik grubunuzu belirtiniz:.....
10. Dini inancınızı (Ateist, Hristiyan, Müslüman, Musevi vb.) belirtiniz:
11. Kendinizi ne kadar dindar tanımlarsınız
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9
- Hiç dindar değilim Çok dindarım

አጠቃላይ መረጃ መጠየቂያ ቅጽ

1. ፆታ _____ ()ወንድ ()ሴት
2. እድሜ _____
3. ለረጅም ጊዜ የኖሩበት አካባቢ ከሚከተሉት ውስጥ በየትኛው ይገለፃል?
 ()የገጠር መንደር ()በጣምትንሽ ከተማ ()መካከለኛ መጠን ያለው ከተማ
 ()ትልቅ ከተማ ()በጣምትልቅ ከተማ (ሜትሮፖሊታንት)
4. የስንተኛ አመት የዩኒቨርሲቲ ተማሪ ነዎት? _____
5. የሚማሩበት ዩኒቨርሲቲ? _____
6. የቤተሰብዎት የኑሮ ሁኔታ ከየትኛው ራይመደባል?
 ()በጣምዝቅተኛ ()ዝቅተኛ ()መካከለኛ ()ከፍተኛ ()በጣምከፍተኛ
7. የፖለቲካ አቋምዎ ምን ይመስላል?
 ()ገዢውን ፓርቲ ወደ መደገፍ ያደላል ()ገዢውን ፓርቲ ወደ መቃወም ያደላል
 ()ተቃዋሚ ፓርቲዎችን ወደ መደገፍ ያደላል ()ተቃዋሚ ፓርቲዎችን ወደ መቃወም ያደላል
 ()ገለልተኛ
8. የየትኛው ሃይማኖት ተከታይ ነዎት? _____
9. እርሶን የሚወክል ብሄር የትኛው ነው?

10. ማህበራዊ ፣ ፖለቲካዊ ፣ እና ኢኮኖሚያዊ ሂደቶችን እንደ አጠቃላይ ሲመለከቷቸው የኢትዮጵያ ብሄር ብሄረሰቦችን ካላቸው ጥንካሬ እና ተጽዕኖ ፈጣሪነት አንጻር ቅደም ተከተላቸውን እንዴት ያስቀምጡታል? በጣም ጠንካራ እና ተጽዕኖ ፈጣሪ ብለው የሚያስቡትን ብሄር በተራ ቁጥር 1 ሁለተኛ ጠንካራ ብለው የሚያስቡትን ብሄር በተራ ቁጥር 2 ተከታይን በተራ ቁጥር 3 ያስቀምጡ
 1) _____
 2) _____
 3) _____
11. ማህበራዊ ፣ ፖለቲካዊ ፣ እና ኢኮኖሚያዊ ሂደቶችን እንደ አጠቃላይ ሲመለከቷቸው ኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ሃይማኖቶችን

ካለቸው ጥንካሬ እና ተጽዕኖ ፈጣሪነት አንጻር ቅደም ተከተላቸውን እንዴት ያስቀምጡታል? በጣም ጠንካራ እና ተጽዕኖ ፈጣሪ ብለው የሚያስቡትን ሃይማኖት በተራ ቁጥር 1 ሁለተኛ ጠንካራ ብለው የሚያስቡትን ሃይማኖት በተራ ቁጥር 2 ተከታዩን በተራ ቁጥር 3 ያስቀምጡ

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

12. ራስዎን ምን ያህል ሃይማኖተኛ ነኝ ብለው ያስባሉ?

1 2 3 4 5 6 7 8 9

ፈፅሞ ሀይማኖተኛ አይደለሁም

በጣም አማኝ

ነኝ

EK 2: Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Aşağıda, toplumda bulunabilecek her türlü gruba (dini, siyasi etnik vb.) yönelik bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen, her bir ifadeye katılma düzeyinizi her cümlenin yanında verilen 1'den 7'ye kadar derecelendirilmiş ölçek üzerinde daire içine alarak belirtiniz. Lütfen ölçekte bulunan **tüm ifadeleri** değerlendiriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1) Siz ne dersanız deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
2) Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7
3) Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4) Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7
5) Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
6) Belirli grupların en üstte, diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7
7) Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
8) Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
9) Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
10) Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
11) Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.	1	2	3	4	5	6	7
12) Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
13) Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
14) Farklı gruplara eşit davransaydık, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
15) Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
16) Hiç bir grup toplumda baskın olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7

1) ተወደደ ምትጠላ ምሆኑ ጉሩፖች (የብሄር፣ የሃይማኖት፣ የፖለቲካ ወዘተ) ከሌሎች ጉሩፖች የተሻሉ እና የበላይናቸዉ : :	1	2	3	4	5	6	7
2) እርስዎን የሚወክል ጉሩፖች (የብሄር፣ የሃይማኖት፣ የፖለቲካ ወዘተ) ጥቅሙን ለማስጠበቅ እና የሚፈልገዉን ነገር በእጁ ለማስገባት በሌሎች ጉሩፖች ላይ ሀይል ቢጠቀም አግባብነቱ : :	1	2	3	4	5	6	7
3) የበላይ ጉሩፖች የበታች ጉሩፖችን በበላይነት ማስተዳደርና መቆጣጠር ይገባቸዋል : :	1	2	3	4	5	6	7
4) በህይወት ስኬታማ ለመሆን እና ቀድሞ ለመገኘት አንዳንድ በሌሎች ጉሩፖች ላይ ተረማምዶ ማለፍ ያስፈልጋል ::	1	2	3	4	5	6	7
5) አንዳንድ ግሩፖች በነበሩበት ሁኔታ (ስታተስ) ላይ ረግተዉ ቢቆዩ ኖሮ ያሉብን ችግሮች ይቀንሱን በር : :	1	2	3	4	5	6	7
6) አንዳንድ ግሩፖች ከፍተኛ ስታተስ (መደብ) ላይ መሆናቸዉ አንዳንድ ዶክትራት ዝቅተኛ ስታተስ (ደረጃ) ላይ መቀመጣቸዉ ምናልባትም ጥሩ ነገር ነዉ ሊባል ይችላል : :	1	2	3	4	5	6	7
7) ዝቅተኛ ስታተስ (ደረጃ) ላይ የሚገኙ ግሩፖች የያዙትን ስታተስ እንደያዙ መቆየት አለባቸዉ : :	1	2	3	4	5	6	7
8) አንዳንድ ሌሎች ጉሩፖች (የብሄር፣ የሃይማኖት፣ የፖለቲካ ወዘተ) ካሉበት ስታተስ ሳይንቀሳቀሱ እንዲቆዩ መያዝ ይኖርባቸዋል : :	1	2	3	4	5	6	7
9) ሁሉም ግሩፖች እኩል መሆን ችለዉ ቢሆን ኖሮ ጥሩ ይሆን ነበር : :	1	2	3	4	5	6	7
10) የግሩፖች እኩልነት የሁላችን ምምቅት መሆን አለበት : :	1	2	3	4	5	6	7

11) ለሁሉም ግሩፕ በህወት ኡደት ውስጥ እኩል እድል ሊሰጠው ይገባል፡፡	1	2	3	4	5	6	7
12) ለተለያዩ ግሩፖች የሚቀመጡ መስፈርቶች እና ሁኔታዎች እኩል እንዲሆኑ የቻልን ውንያህል ማድረግ አለብን፡፡	1	2	3	4	5	6	7
13) ማህበራዊ እኩልነት የማህበረሰባችን (የሁላችንም) ግብ መሆን አለበት፡፡	1	2	3	4	5	6	7
14) የተለያዩ ግሩፖችን በእኩል አይን አይተናቸውና በእኩልነት አስተናግደናቸው ቢሆን ኖሮች ግሮቻችን ጥቂት በሆኑ ነበር፡፡	1	2	3	4	5	6	7
15) በሰዎች መካከል ያለ ውንያዊ ግንኙነት አጥብቦ እኩል የገቢ ክፍፍል እንዲኖር የቻልን ውንያህል መጣር አለብን፡፡	1	2	3	4	5	6	7
16) ማንም ግሩፕ (የብሄር፣ የሃይማኖት፣ የፖለቲካ ወዘተ) በሌሎች ላይ ፈጽሞ የበላይ መሆን የለበትም፡፡	1	2	3	4	5	6	7

EK 3: Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Aşağıda bir dizi ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi (gerçek duygu ve düşüncenizi) en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz dereceyi/rakamı işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katlıyorum	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
1) Genel olarak toplumumuzu adil bulurum.	1	2	3	4	5	6	7
2) Genelde politik sistemimiz olması gerektiği gibi, doğru biçimde işlemektedir.	1	2	3	4	5	6	7
3) Toplumumuz ciddi biçimde yeniden yapılandırılmaya ihtiyaç duymaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
4) Türkiye, dünyada yaşanacak en iyi ülkedir.	1	2	3	4	5	6	7
5) İzlenen çoğu politika, toplumun çoğunluğunun yararınadır.	1	2	3	4	5	6	7
6) Bu toplumda herkes adil bir biçimde, zenginlik ve mutluluktan payına düşeni alır.	1	2	3	4	5	6	7
7) Toplumumuz her yıl daha da kötüye gitmektedir.	1	2	3	4	5	6	7
8) Toplumumuz, insanların genellikle ne hak ederlerse onu alacakları şekilde düzenlenmiştir.	1	2	3	4	5	6	7

ከዚህ በታች እርሶ ሊስማመጣቸዉ ወይም ላይስማመጣቸዉ የሚችሉ የተወሰኑ አገላለጾች ተቀምጠዋል፡፡ እባክዎን ከተቀመጡት ሰባት

	በፍጹም	አልስማማም	በከፊል	አልመሰኝኩም	በከፊል	ብላጠቃለሁ	እውነት አለመሆኑ
1) በጠቃላይ ሰየሙ ማህበረሰባችንን ፍትህዊ ሆኖ አገኘዋለሁ፡፡	1	2	3	4	5	6	7
2) በጠቃላይ ሰየሙ የፖለቲካ ሲስተማችን መሄድ ባለበት መንገድ በትክክለኛው ላይ ላይ በመጓዝ ላይ ይገኛል፡፡	1	2	3	4	5	6	7
3) ማህበረሰባችን በተሻለ ሁኔታ በድጋሚ መዋቀር ይኖርበታል፡፡	1	2	3	4	5	6	7
4) ኢትዮጵያ በአለም ላይ ሊኖሩ ባት የሚገባ እጅግ ምርጡ አገር ናት፡፡	1	2	3	4	5	6	7
5) መንግስታችን እየተገበራቸዉ ያሉ አብዛኞቹ ፖሊሲዎች አብዛኛዉን የማህበረሰብ ክፍል በመጥቀም ላይ ይገኛሉ፡፡	1	2	3	4	5	6	7
6) በማህበረሰባችን (በአገራችን) ውስጥ ሁሉም ፍትህዊ በሚባል መልኩ የሀብት እና የደስታ ድርሻ ዉን በማግኘት ላይ ነው፡፡	1	2	3	4	5	6	7

አማራጮች ውስጥ የስምምነት ደረጃዎን ሊያመለክትልዎ የሚችለዉን አንዱን መርጠዉ ይከብቡ፡፡

7) ማህበረሰባችን (አገራችን) ከአመት አመት ወደባሰ አስከፊ ሁኔታ በመጓዝ ላይ ይገኛል ::	1	2	3	4	5	6	7
8) ባጠቃላይ የማህበረሰባችን አወቃቀር ሰዎች ማግኘት የሚገባቸዉን በሚያገኙበት መልኩ ነዉ ::	1	2	3	4	5	6	7

EK 4: Etnik Grup Görelî Yoksunluk Ölçeği

Aşağıda üyesi olduğunuz ‘**etnik grubunuza**’ ilişkin bir dizi soru yer almaktadır. Bu soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen, ait olduğunuzu hissettiğiniz etnik grup hakkında dikkatlice düşününüz ve aşağıdaki soruları kendi kişisel durumunuzu değil, bir bütün olarak etnik grubunuzun durumunu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız. Her bir soru için yandaki seçeneklerden yalnızca birini işaretleyerek sizin için en uygun seçeneği belirtiniz.

	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kısmen memnun değilim	Kararsızım	Kısmen memnununum	Memnununum	Çok Memnununum
1) Ülkenizdeki diğer etnik grupların ekonomik durumuyla kıyasladığınızda kendi etnik grubunuzun ekonomik durumundan memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
2) Ülkenizdeki diğer etnik gruplarıinkiyle kıyasladığınızda, kendi etnik grubunuzdaki kişilerin toplam gelirinden memnun olduğunuzu söyleyebilir misiniz?	1	2	3	4	5	6	7
3) Ülkenizdeki diğer etnik gruplardaki kişileriinkiyle kıyasladığınızda kendi etnik grubunuzun mevcut ekonomik ve istihdam olanaklarından memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
4) Ülkenizdeki diğer etnik gruplara kıyasla kendi etnik grubunuzun genel yaşam standardından memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
5) Ülkenizdeki diğer etnik gruplarıinkiyle kıyasladığınızda kendi etnik grubunuzun siyasi konumundan memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7

ከዚህ በታች አባል የሆኑ በትንብብ ጋር የተያያዙ የተወሰኑ ጥያቄዎች ተቀምጠዋል ፡ ፡ እባክዎትን እኔን ይወክላኛል በሚሉት ብሄር ዙሪያ ከታች የተዘረዘሩትን ጥያቄዎች የራሳዎትን ግለሰባዊ ሁኔታዎችን ሳይሆን የብሄረዎን አጠቃላይ ሁኔታ ከግምት ውስጥ

	ደስተኛ	አይደለም	ደስተኛ	አይደለም	ደስተኛ	አይደለም	ደስተኛ
1) የብሄረዎን የኢኮኖሚሁኔታ (ፖዚሺን) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ብሄሮች ጋር ሲያነፃፅሩት ምን ያህል ደስተኛ ይሆናሉ?	1	2	3	4	5	6	7
2) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ብሄሮች ጋር በሚያነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል በሚሉት የብሄረሰብ አባላት አጠቃላይ ገቢ ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
3) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ብሄሮች ጋር በሚያነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል ለሚሉት ብሄረሰብ በተፈጠረለት የኢኮኖሚና የስራ እድሎች ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
4) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ብሄሮች ጋር በሚያነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል በሚሉት ብሄረሰብ የኑሮ ደረጃ ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
5) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ብሄሮች ጋር በሚያነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል የሚሉት ብሄር በያዘው የፖለቲካ ስፍራ (ፖዚሺን) እና አገሪቱ ላይ በሚጫወተው ሚና ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7

በማስገባት በጥንቃቄ ይመልሱ፡ ፡ ለያንዳንዱ ጥያቄ ከጎን ከተዘረዘሩት ገ
አማራጮች ውስጥ በጣም ተስማሚ ነዉ ብለዉ የሚያስቡትን አንዱን አማራጭ
ብቻ ያክብቡ፡ ፡

EK 5: Dini Grup Görelî Yoksunluk Ölçeği

Aşağıda üyesi olduğunuz ‘**dini grubunuza**’ ilişkin bir dizi soru yer almaktadır. Bu soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Lütfen, ait olduğunuzu hissettiğiniz dini grup hakkında dikkatlice düşününüz ve aşağıdaki soruları kendi kişisel durumunuzu değil, bir bütün olarak etnik grubunuzun durumunu göz önünde bulundurarak yanıtlayınız. Her bir soru için yandaki seçeneklerden yalnızca birini işaretleyerek sizin için en uygun seçeneği belirtiniz.

	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kısmen memnun değilim	Kararsızım	Kısmen memnunuzum	Memnunuzum	Çok Memnunuzum
1) Ülkenizdeki diğer dini grupların ekonomik durumuyla kıyasladığınızda kendi dini grubunuzun ekonomik durumundan memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
2) Ülkenizdeki diğer dini gruplarıinkiyle kıyasladığınızda, kendi dini grubunuzdaki kişilerin toplam gelirinden memnun olduğunuzu söyleyebilir misiniz?	1	2	3	4	5	6	7
3) Ülkenizdeki diğer dini gruplardaki kişileriinkiyle kıyasladığınızda kendi dini grubunuzun mevcut ekonomik ve istihdam olanaklarından memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
4) Ülkenizdeki diğer dini gruplara kıyasla kendi dini grubunuzun genel yaşam standardından memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
5) Ülkenizde mevcut olan diğer dinler ve dini görüşlere kıyasla sizin dininize ve dini görüşünüze verilen değerden memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7
6) Ülkenizdeki diğer dini gruplarıinkiyle kıyasladığınızda kendi dini grubunuzun siyasi konumundan memnun musunuz?	1	2	3	4	5	6	7

	አይደለሁም	አይደለሁም	አይደለሁም	አልወሰንኩም	እኔ	ደስተኛ ነኝ	እጅግ ደስተኛ ነኝ
1) የሃይማኖት ግሩፕዎን የኢኮኖሚኩ ታ (ፖዚቲቭ) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር ሲያነፃፅሩት ምን ያህል ደስተኛ ይሆናሉ?	1	2	3	4	5	6	7
2) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር በሚነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል በሚሉት የሃይማኖት አባላት አጠቃላይ ገቢ ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
3) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር በሚነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል ለሚሉት የሃይማኖት ግሩፕ በተፈጠረለት የኢኮኖሚክስ የስራ እድሎች ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
4) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር በሚነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል በሚሉት የሃይማኖት ግሩፕ የኑሮ ደረጃ ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
5) አገሪቱ ውስጥ ካሉ ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር በሚነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል ለሚሉት የሃይማኖት ግሩፕ በአገሪቱ በተሰጠው ታ ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?							

6) አ ገ ረ ቱ ዉስ ጥ ካ ሉ ከ ሌ ሎች ሃ ይማኖቶች ጋር በሚነፃፅሩበት ጊዜ እኔን ይወክላል የሚሉት የሃይማኖት ግሩፕ በያዘዉ የፖለቲካ ስፍራ (ፖዚሺን) እና አገረቱ ላይ በሚጫወተዉ ሚና ምን ያህል ደስተኛ ነዎት?	1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---	---

EK 6: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü'nden, Doç. Dr. Derya Hasta'nın danışmanlığında yürütülen, Yasin Ali'nin Doktora tezi çalışmasıdır. Bu tez kapsamında Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma ve Görelî Yoksunluk arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Bu çalışmada her soruya vereceğiniz yanıt son derece önemlidir. Lütfen anketin başındaki bütün açıklamaları dikkatlice okuyarak size en uygun gelen cevabı işaretleyiniz. Ankette yer alan soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur, önemli olan sizin ne düşündüğünüz ve ne hissettiğinizdir. Sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Vereceğiniz bilgiler kimlik bilgileriniz alınmadan tamamıyla gizli tutularak, yalnızca araştırmacılar tarafından, grup düzeyinde değerlendirilecektir. Soruları yanıtlamanız yaklaşık 20-25 dakikanızı alacaktır. Çalışmadan elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Ankete katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada sizi rahatsız eden herhangi bir soruyla karşılaşırsanız ya da ankete devam etmek istemezseniz anketi

yarıda bırakabilirsiniz. Veri toplama ve analiz sürecinin sonunda elde edilen bulgularla ilgili tüm sorularınız cevaplandırılacaktır.

Yardımlarınız ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için; Sosyal Psikoloji Doktora öğrencisi Yasin Ali (e-posta: yasin.ali@ankara.edu.tr) ile iletişim kurabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı ve araştırmanın sonuçlarının bilimsel dergilerde yayınlanması kabul ediyorsanız **lütfen burayı () işaretleyiniz.**

İletişim: Yasin Mohammed Ali

Adres: Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü

E-posta: yasin.ali@ankara.edu.tr

በጥናቱ የፍቃደኝነት ተሳትፎ ስምምነት ቅጽ

ውድ የጥናቱ ተሳታፊ

ይህ ጥናት በአንካራ ዩኒቨርሲቲ የማህበራዊ ስነ-ልቦና ትምህርት ክፍል ተባባሪ ፕሮፌሰር **ደርያ ሃስታ** አማካሪነትና የዶክተሬት ድግሪ ዕጩ ተመራማሪ **በያሲን ዓሊ** አማካኝነት የሚካሄድ ጥናት ነው። የዚህ ጥናት ርዕስ “The relationship between social dominance orientation, system justification and relative deprivation: An investigation on Ethiopian and Turkish Samples” ነው። በዚህ ጥናት ለእያንዳንዱ ጥያቄ የሚሰጡት ምላሽ ለጥናቱ ስኬት እጅግ በጣም ጠቃሚ ነው። እባክዎን በመጠይቁ መግቢያ ላይ የተቀመጠውን መመሪያ በጥሞና ካነበቡ በኋላ የሚስማማዎትን መልስ ይስጡ። ለተቀመጡት ጥያቄዎች የሚሰጡት መልስ የርስዎን እይታ ለማወቅ እንጂ እውነት ወይም ሀሰት ተብሎ ምዘና አይካሄድበትም። ስለ እርስዎ ማንነት የሚገልጽ መረጃ አይጠየቅም። የሚሰጡት መረጃ ሚስጢርነቱ የተጠበቀ ነው። መጠይቁን ለመሙላት ከ20-25 ደቂቃ ሊወስድበዎ ይችላል። ለመጠይቁ የሚሰጡት መረጃ ለጥናቱ ዓላማ ብቻ አገልግሎት ላይ ይውላል። በመጠይቁ ያለዎት ተሳትፎ በፍቃደኝነት ላይ የተመሰረተ ነው። በመጠይቁ ውስጥ የማይመችዎ ጥያቄ ካጋጠመዎ መጠይቁን ያለመጨረስ መብትዎ የተጠበቀ ነው። የጥናቱን ውጤት ማወቅ ከፈለጉ መረጃ የማግኘት መብትዎ የተጠበቀ ነው። ለውድ ግዜዎችና ስለትብብርዎ አመሰግናለሁ።

ከጥናቱ ጋር በተያያዘ ተጨማሪ መረጃ ከፈለጉ ከታች በተሰጠው አድራሻ መግኘት ይችላሉ።

ያሲን ዓሊ

abdelahyasin@gmail.com

በጥናቱ ላይ በፍቃደኝነት ለመሳተፍ ከፈለጉና የጥናቱ ውጤት ሳይንሳዊ መጽሔት ላይ እንዲታተም ከፈቀዱ እባክዎን በተሰጠው ቦታ ምልክት (——) ያኑሩ።

